

MÉGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— © — Budapest, május hó 12. — © —

Krónika.

Művészeti közgazdaság.

— máj. 10.

Budapest tele van idegen művészettel és a papiros-közvélemény keresi okos kifakadásokkal és fejtegetésekkel: miért szabad Budapestnek tele lenni idegen művészettel, miért engedik kivinni a sok kevés magyar pénzt, miért nem jut ez a magyar irodalomnak és művészetnek, miért muszáj a színházakban még mindig kulturintézetet látni, mikor ime nyilvánvaló, hogy közönséges üzleti vállalatok, melyek úgy szerzik a pénzt, ahogy tudják, tekintet nélkül kulturára és hazafiságra?

Nagyon meg tudom becsülni ezt a keserűséget s nagy örömmel üdvözlöm e fölfogásban a nemzeti szempontnak életrevaló bekapcsolását a közgazdasági felfogásba. Valóban: pénzről van szó, mely az idegeneknek jut, pedig ráférne a hazaiakra. S valóban egy neme a fizetőképesség kizsárolásának, mikor háromszoros helyárak után odateszik a belföldi produkciót az üres zsebek elé: most csiholj ki ebből, ami a te kenyeredre való. Az ugynevezet nemzeti lélek és gondolat körül eleget frázisoskodtak már, a színházak a kulturmisszió hangoztatásával állandó baleknek tartják a sajtót, mely ingyen hirdeti az ő üzletüket, holott minden más boltnak meg kell fizetnie a kapott publicitást. A kultúra mint pusztán légies valami semmi, a valódi kultúra egyrészt bekapcsolódik a közgazdasági életbe, másrészt annyi az ideális hatása, amennyi a közgazdasági forgalmi értéke.

Ez így van, látjuk a külföldnél, ahol a kultúra már régen üzletileg szervezve van, s a regény-export például éppúgy kulturálódik, mint nálunk a tojásé, vagy a libamájé. A dicsőségnek pénzértéke van, még pedig jelentékeny, ha kellőképpen szervezik. S az idegen művészet is a művészet szent nevében jön, de pénzért, minél több pénzért. A kifakadások arra vallanak, hogy a közgazdasági egészséges érzék már ébredszik, de hogy tilalomért kiált és kapzsiságot meg hazafiatlanságot emleget, arra vall, hogy még nem fejlődött eléggé ki.

Teljesen átgondolva ezt a jelenséget, a helyzet némileg másképp füst és más konklúzióra vezet. Mindenekelőtt arra, hogy a kulturai boxer-mozgalom az idegen kereset kitiltásáért minálunk is csak olyan kínai, mint volt Kinában. Irigység nem bír meg a közgazdasággal. Már pedig tiszta irigység az idegenek magas helyárainak emlegetése, mert egészen bizonyos, hogy a magunk

művészete, ha soha idegen át nem lépi is határainkat, ezeket a helyárat nem kaphatja meg. Viszont azt is át kell látni, hogy nem az idegenek szorítják le a műsorról a magyar színészeket, hanem azért jönnek tavasszal az idegenek, mert ilyenkor már a magyarok nem kapnak közönséget. Éppen mert a színházak üzleti vállalatok, lehet megérteni, ha a különben veszteséget hozó s a közönségnek már értéktelen utószezont másfelé értékesítik.

Ebből az időből az irodalmi és művészeti szempont már régen ki van kapcsolva. Valamirevaló író ilyenkor már nem mutatattja be a darabját, mert nincs kinék. Erre az időre még a Nemzeti Színház is a legkönnyebb fajta dolgokkal próbálkozott éveken át, hogy valahogyan mulatságot kínáljon a publikumnak. Ilyenkor jött a régi Népszínház látványosságokkal s ilyenkor spékelt meg az Operaház repertoárját vendégföllépésekkel. Az üzleti szempont tehát már régen működött, mielőtt az idegen invázióról beszélhettünk, s ez az invázió ennek a régi szempontnak csak egy újabb, célravezetőbb érvényesülése, de nem novum s nem üzletesebb.

Már most egyszerű a panasz, hogy a közönségnek van pénze az idegeneknek, de nincs pénze számunkra. Ám igazság szerint ennek is föl kell és föl lehet kutatni az okát. Még pedig elég könnyen, ha a közönséget érő vádra a közönség és nem a színház szempontjából felelünk. Egy Vigna-előadásért tizenkét koronát kell fizetnem három korona helyett, egy Reinhardt-előadásért tizen hét helyett. Biz ez drága, mert Hegedüs Gyula sem kismiska s őt mégis olcsóbban kapom meg. Igen, de milyen olcsón jutok Vignához, Reinhardthoz és német Wagnerhez, ha ezek idejönnek s háromszoros helyárat kérnek tőlem, mintha nekem oda kellene utaznom a hazájukba, hogy velük megismerkedhessem. Már pedig éppen kultúra szempontjából nem mondhatja senki, hogy én ne akarjam ezeket az idegen produkciókat megismerni, sajnáljam tőlük a pénzt, vétek a magyarságom ellen, ha rájuk kíváncsi vagyok. Az egész kultúra nekem termel s én is hivatta vagyok az egész kultúrának termelni. Hogy terjeszszem az ilyen nevezetes produkciók finomító, művelő ismerését, ha kinék-kinék egyéni képességére van bízva, hogy oda jusson, ahol vannak? Menőnyivel olcsóbb nekem, ha idehozzák hozzám s milyen nevelésesen keveset kérnek érte, szemben a napok számával, utiköltséggel és személyes ellátással, amiket rá kell szánnom, ha Olaszországba, Németországba, vagy akár csak Bécsbe kell mennem?

Ez a magyarázata, hogy a télről már kimerült közönségnek még mindig van háromszoros pénze az idegenekért és szívesen viszi nekik. Nagyon sok ember van, aki a külföldi produkciót meg akarja ismerni, de nincs abban a helyzetben, hogy külföldön ismerje meg. Az idegen invázió voltaképpen megoldása egy közgazdasági, jobban mondva: kereskedelmi problémának s mindenkinek csak haszna van belőle. Az összes érdekek találkoznak: a külföldiek, akik többet keresnek, mert többet fáradtak, a színházak, mert keresnek, holott különben már ráfizetnének a szezonra, s a közönség, mert házhoz szállítva kapja a különben drága, vagy egyáltalán nem elérhető portékát. Ha külön nézzük ezeket az előnyöket, akkor értem a keserűséget, de ha együtt nézzük, akkor voltaképpen örülnünk kell neki, ni, milyen nagyszerű haladás: ki sem kell mozdulnom Budapestről s megkapom Páris, Berlint, Bayreuthot és Milanót!

Innen való, nem pedig a hazafi-érzés kopásából, hogy a német, sőt a bécsi nyelv zavartalanul fölcsendülhet nálunk, holott tizenöt év előtt rendőri védelem alá kellett helyezni, hiába. Nekünk most mellékes, hogy a német is üzletet csinál, mert kevesebb magyar pénzt lát így, mintha hozzá kimennénk, ahogy kimentünk hozzá. S nem félünk az ő germanizálásától, mert jól tudjuk, hogy nem germanizálni jön ide, hanem pénzt keresni.

Aztán meg: hogy a magyar darabnak is már van piaca külföldön, ezt is az üzleti összeköttetés hozta meg. A németek idejövén s jó üzletet csinálván, meg akarták nyerni a jó kuncsaftot s külön megörvendeztetésül cadeauval kedveskedtek: egyik-másik darabunkat megkoczkáztatták, hogy nekünk örömet csináljanak. S ime, nem is kellett ráfizetniök, az ajándék is jó üzlet volt nekik otthon. De ez sohasem derült volna ki, ha eszükbe nem jut: nem baj, ha megbukom a magyar darabban itthon, kárpótolnak érte tul a Lajtnán. S ez a kérdés máris igen nagyjelentőségű eredményekkel járt, annyira, hogy amikor valaki Budapesten elhelyez egy darabot, már azt kérdik tőle: Bécsben, vagy Berlinben lesz-e a német bemutató?

Ezért gondolom, hogy az idegen inváziót nem fogjuk megakadályozni, de kár is lenne érte. Sohasem kár, ha a hegy jöhet Mohamedhez. Ha a hegygyel találkozni kell, akkor is mindenképpen kényelmesebb Mohamednek.

K. T.

Ha egy csirkefogó bemutatkozik, nem azt fogja mondani: »Én X. csirkefogó vagyok«. Hanem azt fogja mondani: »Én X., az erkölcs öre vagyok«.

*

Jónevű írótól nem lehet valami sok esprit-t elvárni. Brilláns ötletei csakis kezdő íróknak vannak.

*

Annyira atheista nem vagyok, hogy az Isten rovására akarjak magamnak népszerűséget szerezni.

Szentmárky Viktor.

Gyászpompa.

A képzelt utazás villámroptü vonatján,
Mely légen s égen át uj álmokat keres,
Nem érdekél, a táj, se tiroli, se talján,
London se, Moszkva se, mert én vén szekeres

Nagyon is jól tudom, hogy minden földi tájon
Egy nagy szerelem él és egy nagy fájdalom,
És minden romokon csak magamat találok,
Merengő Máriust kartágói romon:

Hellas azur egén az istenekre vágyom,
A Szajna partjain Musset sirhalma fáj,
Itáliában én az Infernót találok,
Mely Dantéban lobog és minden drága táj

És minden régi rom nekem csak furcsa álom,
Melynek színes ködén a bus való czikáz,
Tört vágyam ive von szívárványt mind e tájon,
És minden táj halott, hasonló és hibás,

Ha vérzön égető lelkünk mélyébe nézünk,
Mely vak örvényeit kitarja szüntelen
S melytől, ha ránkmered, nincsen menekülésünk
Sém tűnő tájakon, sem tündöklő egen.

Juhász Gyula.

Csilekné megharagszik.

Irta: FEHÉR SÁNDOR.

Csilekné fáradt lomhasággal dől a kapufájának, kissé oldalt hajtott fejjel hallgatja, amint a nyuzott arcú, hosszú Blausing jószabású felöltőjébe bujva beszél kifelé a kabátjából. Az asszony száraz és kicsi, testét sült husok és zsíros meg édes tészták nem frissítik uj véredvekkel s egyszerre csak úgy szét fog porlani belülről, mikor már egészen szárazra élte magát. A ruhájának már nincs színe; a munkának, nyomoruságnak, szennynek és életunt lomhaságnak rejtelmes, sokatmondó, szürke árnyalata burkolja a feje bubjától a lába ujjáig; szürke a haja, a fejkendője, a ruharongyai, arca, keze, s tunyául szürke a szeme is. A szemével egy helyre néz, Blausing ur felöltőjének egy egészen közönyös pontjára, ahol nem látni semmit, de ő nem is akar látni. A fülén bemásznak Blausing ur szavai s kicsi agyveleje gépiesen fogja meg ezt a két szót:

— Husz forint.

Megfogja a szavakat, elkezdi velük a szokott munkát: feldolgozza őket lakbérnek, kenyérnek, turónak, tejnek; a háttérben, régi halvány emlékképpen felbukkan a hus gondolata, de elmosódik. Mikor aztán az agyveleje feldolgozott vagy két forint árát, megáll, s a hátralevő tizennyolcczal már nem tud mit kezdeni. Azt csak úgy egészben, számnak fogja fel, nem életre váltható pénznek.

A nyuzott arcú Blausing az asszony hallgatását vonakodásnak veszi. Megerölteti magát; balkezével az asszony mellét böködi s úgy beszél előre csucsorított ajkakkal, pöszén:

— Nézze, ha mondom magának, semmi baj sem lehet. Én garantálom magának, hogy semmi baj nem lehet.

A gyereket ráültetjük a sinekre, maga ott tesz-vesz; amikor jön a vonat, elkapja és mi már megcsináltuk a felvételt, jövő héten pedig mutogatják magát a pesti mozikban. Tíz lépés, vagy jó, hát mondjuk: tizenöt lépés. Tizenöt lépésre a vonattól csak el tudja kapni. Na hallja, tizenöt lépés. Tudja, én nem is tudom, hogy miért beszélek úgy magának. Ha a többieknek szólnék, hát ötvenen is jönnének, de én kérdeztem, hogy ki a legtisztességesebb és a legszegényebb asszony, hát a Csilekné. Gondolom magamban: miért ne keressen a Csilekné husz forintot semmiért. Pedig akartak jönni mások, és milyen gyerekekkel; szép, gyönyörű, kövér kis angyalokkal, nem olyan soványok, mint ez itt.

Az asszony odafordította fejét, amerre Blausing ur a lábával mutatott. Kétéves lehetett a lányka, ott ült a ház előtt a ködeste, nyirkos földön. Nagyon nagy szemű gyerek, mert az arca sovány; behúzódott a kis arc, hogy a szemek majd mohóbbra nyilhassanak. Barna testén elszakadt és soha be nem foldozott fiukabát; elég hosszú, hogy eltakarja, de senki sem gyürte alája, úgy hogy csupasz testtel ült a földön. Ettől van, hogy a szegény emberek gyerekei mind olyan edzettek. Nem kényeskednek, nem fáznak meg, nem náthások, legfeljebb egyszer, akkor is csak egy nagyon keveset köhögnek és meghalnak.

Mikor Csilekné a gyerekre nézett, buta ösztönök tolongtak benne. Régmúlt, elfelejtett, piszkos nyomoruságba ágyazott bujaságok, sápadt vérfolyámnak megremegése és hirtelen nekilendülése otthagyták lassan enyésző emléküket a fonnyadó ereken, ványadt idegekben. Most ezek az emlékek kezdtek kimászkalni rongyaikból, gomolyogni felfelé az agyvelejébe, ott körülfogtak, megtámasztottak egy gondolatot:

— Az én gyerekem, kicsi, sovány gyereke a testemnek.

És rázta a fejét és beszélt Blausing urnak az arcába, szájából pedig áradt a szegénység szaga. Agyvelejének az az egy gondolata szánalmas, ostoba szavakba aprózódott:

— A szegény embernek is édes a gyereke, csakugy a testéből szakad ki, mint a másé. És hogy ez nem szép? Hát melyiké szebb? A Borcsáknéé talán, vagy a Kovácsnéé, vagy a tanítónéé, az a kövér, hogy már jární sem tud?

És még nagyon sok ostoba szavakat mondott volna, ha egyszerre rá nem csap az agyvelejére:

— Husz forint.

Az emlékek, ösztönök hirtelen, megijedve, mind le-, visszabujtak a helyükre, az asszony feje legörnyedt, a szeme szürkén nézett ki belőle. Aztán megmozdult a teste: pénzek hallatára munkába indultak a sovány lábai, a dereka képzelt terhek alatt már előregörnyedt, dologra lendülve szétnyíltak a keze ujjai is s azt mondta Blausingnak:

— Hát most mindjárt menjünk?

Blausing fürge és hosszú mozdulatokkal kivette az óráját, megnézte, a füléhez tartotta és beszélt:

— Most három óra pont. Négykor jön erre a gyors, hát van idő, nem kell sietni. De azért jó lesz mégis, ha megyünk, mert a gépet fel kell állítani és gyakorolni is kell. Maga szedje össze magát, meg a gyereket is, én egy negyedóra múlva visszajövök érte. Vagy tudja mit? Nekem ne gondolja meg magát, itt van öt forint előlegbe és jöjjön most mindjárt velem. Így a legjobb, nem?

Az asszony gyürte, morzsolgatta a papirost, de a tenyere már nem emlékezett erre a pénznemre, nem értette, nem élvezte. Visszaadta Blausing urnak:

— Adjon ezüstpénzt érte.

Mikor az ismert, életre váltható koronákat és forin-

tokat megérezte, dologhoz szokott és munkában elfáradt, előbbre nem jutó, haszontalan, ügyetlen serénységgel forgolódott maga körül. Bezárta az ajtót s a kulcsot föltette az ajtó feletti kicsi, pókhálós ablaknyílásba. Aztán felvette a gyereket, a tenyerével megtörölte annak kis; kiugró orrát, a fejkendőjén még egyet rántott a szabad kezével és elindult. Blausing utána:

— Várjon, ne arra; erre megyünk.

Elindultak hárman, a nyuzott arcú, hosszú Blausing ur, mögötte Csilekné húzta magát előre, karján lógott a gyerek az ő huszforintos életével. Városvégi házikókból nagymosások gőze, fáradt kezek unott munkájának zaja, nyomorult emberek békétlen veszekedése áradt ki panaszosan a csillogó őszi napsütésbe. Aztán elmaradtak a házak, jött a közös, a hazug természet. Nagy darab gögös, hatalmas, bérbeadott földek terpeszkedtek s belenyultak szürke, végtelen ködhatárokba. Jobbfelől szelid dombok dudorodtak, emberi és baromi munkától rücskösre tépázva. Seholy egy szelid, békés folt; minden rög arra emlékeztet, hogy bányavá nyomorított lelkek nyögése, buta izmok feszülése és megszakadása termőnek, fekete kenyeret és fehér kalácsot adónak kényszerítette annak a darab természetnek áldásos és megátkozott ölet. Csak a szüz, ember nem járta levegő-ég lógott lustán, békítően a síralmak földje felett.

Blausing ur ide-oda cikázva megtette az előkészületeket. A segédje megjött a géppel s együtt kerestek egy helyet, ahol a vasuti sinek a domb mögül előkanyarodnak. Ott, a vágánytól néhány lépésnyire, oldalt bevették a léczeket a földbe, ezekre fatáblát szögeztek s rátették a gépet. Az asszony állt és várta, hogy tegyenek vele valamit; a gyerek le akart szakadni róla, földre kívánczolt, de ő nem engedte; nem volt megmondva. Végre elkészült Blausing ur:

— Most jól idehallgasson, Csilekné. Látja ott azt a kanyarulatot, a dombnál? Látja. Hát Vitéz ur, ez az itt, ni, majd odaáll a kanyarulathoz. Maga meg itt leteszi a gyereket a sinekre.

Kivette az óráját, megnézte.

— No csak hamar. A gyerekeknek ad valamit játszani; kavicsot, vagy mást, maga tudja már, hogy hogy kell. A fő, hogy a gyerek ne mozduljon el innen; aztán maga odamegy, ni, ahol az a buczka van és csinál valamit; akármit; szedegessen a földről. Most idefigyelni. Vitéz ur egyszer csak elkezd majd hadonászni a kezével, így ni és ordítani, akkor maga iderohan, felkapja a gyereket és viszi, mert akkor jön a vonat. Hát érti, ugy-e?

Csilekné tudomást vett a munkáról. Semmi másra nem gondolt, csak arra, hogy itt most dolog lesz, forintokkal megfizetett munka.

Blausing ur szólta a segédnek:

— Először egy próbát, mert úgy látom, hogy buta, mint egy tyúk.

Csilekné ment a dolga után. Megcsinált mindent, ahogy mondva volt s odaérve a buczkához, elmozdult a keresgélésbe. Egyszer csak Vitéz ur elkezd ordítani és hadonászni és Csilekné főlegyenesedik és nézi a nagy komédiát és nem mozdul.

Vitéz ur dühbe gurul:

— Hát ne legyen olyan vastagfejű, hisz elgázolják a gyereket!

Csilekné nekiered, de Blausing integet:

— Jól van, jól van, hisz csak próba volt.

És kiugrik az arcára valami mosolygó eltörzülés, a szemében szenzációs üzleti sikerek mohósága villog:

— Ha baj lenne, adnék neki száz forintot, hogy hallgasson.

Megereszkedett, csipő, hideg ködök folynak szét a

földeken. A gyerek végighuzza kis, puha ujjait a vas-sinen s vonalakat rajzol a ráakódott párába; az orra kivörösödik és náthás lesz. Csilekné elégedetten foglalatokodik a buczka mellett: kis nyomorult, sült krumplikat talált egy átnedvesedett hamurakásban. Blausing ur a gépnél áll és feszülten figyel a segédjére. Ez, ott a kanyarulatnál int, s a gép sűrű, apró szikra-pattanásokkal megindul. A gyerek fölkapja a fejét, fülel s amint a zurrogó gépet meglátja, ostobául, gyáván, ijedt sirásra görbül a szája. Blausing ur kissé izgatott. Alig néhány másodperc s hátha ügyetlenség történik s elromlik a szép felvétel, meg a drága film.

Most. Most. Vitéz ur nagyot ordít s kómikus, izgatott gyorsasággal szalad a gyerek felé. Blausing hol a gépre, hol a kanyarulat felé kapkod a szemével. Csilekné felugrik, aztán még egyet ugrik, aztán hirtelen rémüléssel odafagy a földhöz; a kanyarodásnál dühös sistergésel rohan ki a mozdony, két ütközője, mint valami veszett nagy állat szarva tör előre; egyszerre elsikoltja magát a gép, amint a hirtelen fékezés belenyilal és a vad füttyülésben, három méternyire a vonattól Vitéz ur elkapja a gyereket s lecsapja oldalt a lágy, nedves földbe. A vasuti kocsik gyorsan elgurulnak.

Blausing ur megállítja a gépet.

— Szép volt, nagyszerű volt, ez szenzáció lesz.

Csilekné kuporog a földön, törli a sarat a síró gyerekről, s olyanok ők ketten, kopott, sáros gomolyag, mintha várnák, hogy a föld már beszívja őket.

S Blausing ur hozzájuk ficzánkol, mosolyog, fekete fogai látszanak és elkezd beszélni valamit.

Az asszony erre megmozdul; mérges, rossz vér hullámszik fel benne, amint az elégedett embert látja. A vérhullámszik megfeszíti az izmait s minthogy most nem a munka várása indította meg őket, ettől a szokatlan feszüléstől az asszony egészen megvadul. Nekiugrik Blausing urnak s ez hiába hadonázik nyugtalan, hosszú karjaival, az asszony üti, karmolja, rugja s az egész rongyos, mérges testével bántja a nyuzott arczu, meglepett Blausing urat.

S Vitéz ur csak állt és nézte.

Toll és tör.

— máj. 10.

AZ UTOLSÓ ÓRA MÁR VALÓBAN ütött — volna, ha a vasvillás kuruczok el nem zálogosították volna a szociáldemokraták párt-zálogházában.

Ugy látszik, az obstrukciós táborban is megéreztek ezt, a béke kályhájába most már ők is egyre több hasábot dobnak, s ahogy mondani szokták: kilátás van rá, hogy az ország rövidesen felfül — békével. A montagnardok engedékenyebbek lettek, hogy az ellenségeiket nem győzhették le, magukat akarják meggyőzni s ebből a küzdelemből még akkor is diadalmasan fognak kikerülni, ha a szövetségeseik hátbatámadják őket. Hiszen körülbelül el is érték, nem amit akartak, hanem amit hirdettek. Lukács László még abba is belement, hogy a választójogi vicználist államosítsa és egy csomó új stácziót csinálta, ami — persze — egy csomó állomásfőnökséget is jelent. Ezeket a stallumokat természetesen nem kizárólag ők fogják élvezni, hisz — hogy is mondja Tisza István? — az intelligencia fölényét biztosítani kell. Ez azonban mind

nem fontos, a fontos az, hogy az egész felfordulás a vége felé közeledik és megint megkezdődik a munka. Az egyetlen vesztes a harcban a szövetséges, a szociáldemokrata párt; de hát az már ösödök óta úgy van, hogy ha kettő haragszik, a harmadik örül, — de jaj annak a harmadiknak, ha az a kettő megint kibékül.

AZ AKADÉMIA ÜNNEPI GYÜLÉSE méla akkoroddal kezdődött. Beöthy Zsolt észrevette, hogy a terem karzatáról hiányzik az ünneplő, érdeklődő közönség, s ez annyira elszomorította, hogy megnyitóbeszédében mindvégig ezzel a lehangoló jelenséggel foglalkozott. Beöthy Zsolt régen megszokhatta már a közönség közönyét, s ha most mégis olyan arcot vág ehhez a közönhöz, mintha valami új szenzációval találna magát szemközt, akkor köztudomású igazságokat akar letagadni, hogy e letagadással meghamisítsa az Akadémia multját. Az Akadémia karzatai már rég üresek, mert a közönséget már rég nem érdekli, hogy az Akadémia miféle hókusz-pókuszokkal akar bizonyosságot tenni nélkülözhetetlen volta mellett. Beöthy Zsolt tehát már régen elsírhatta volna ezt a szomorú nótát, s hogy mindmáig hallgatott erről a témáról, ezt kétségkívül csak azért tette, hogy siralmaival ne ássa alá azt a hazug hitet és alaptalan önérzetet, melyet az akadémikusok mesterségesen tartanak fenn magukban és maguk közt. Önmaguk előtt fenn kellett tartani az Akadémia tekintélyét, s mert ez csak úgy volt keresztülvihető, ha a tudós társaság vaktságot színlel, ők szívesen szimulálták a vaktságot, ami nem is esett nehezükre, mert hiszen a látóképességük mindig olyan volt, hogy csak évtizedek múlva látták meg azt, ami a közönséges emberek figyelmét már évtizedek előtt megragadta. Az urak jól tudták, hogy az irodalom és tudomány fejlődésére nincs befolyásuk. Jól tudták, hogy szavuknak nincs súlya, ítéletüknek nincs ereje. Látták, hogy minden, ami az irodalomban és tudományban történik, az az akaraluk és törekvésük ellenére történik. Rég látják, hogy magukra maradtak s most mégis a meglepettet játszzák. Kikapcsolták magukat az életből, s most amiatt siránkoznak, hogy az élet nélkülük megy tovább a maga útján. Ugyan ne komédiázzanak! Az urak nagyon jól érzik magukat elhagyatottságukban is. Hiszen az Akadémia alapítványai szépen híznak s a jólétük talán nem is lenne tökéletes, ha nem panaszkodhatnának. A panaszkodás a meg nem értett zsenik előjoga, és sokan csak azért panaszkodnak, hogy a félreértett zsenik végzetében tetszelegjenek maguknak. De akadémikusok közt még nem akadt ilyen mártír. Őket megértik, s ha nem így lenne, eléggé megvigasztalja őket, hogy ők nagyon is értik egymást.

NEM KELL OKVETLENÜL NAGY DOLGOKRA, korszakos reformokra gondolni, ha Bárczy István polgármester külföldre utazik. Az ilyen utazások legtöbbször nagyon kicsi jelentőségűek s csak az utazó személyek hiúsága fujja föl országos jelentőségűvé. Hogyan is bajlódhatnék Bárczy István apró-cseprő ügyekkel! Igy gondolkoznak azok, akik Bárczy István hiúságát legyezgetik, s Bárczy Istvánban van annyi humor, hogy magán hagyja száradni azt a sok nagyszerű tervet, amit azok fűznek utazásához, akik valamit akarnak tőle. Most is, a párisi utazás kapcsán, holmi százmilliós kölcsönről beszéltek Budapesten. Igen, százmillióról, mert Bárczy Istvánhoz nem lenne méltó, hogy kis kölcsönök után járjon. De ez egyszer Bárczy nem volt hiu s nem tetszelgett a megváltó szerepében. Nyíltan bevallotta, hogy Párisban nem keresett százmilliós kölcsönt, mert a fővárosnak ezidőszent nincs is szüksége ekkora összegre. Persze hogy nincs. De hát miért volt mégis oly sürgős ez a párisi utazás, hogy Bárczy István rögtön a

velencei Campanile felavatása után Párisba sietett? A felelet nagy csalódást okoz azoknak, akik azt hiszik, hogy Bárczy csak nagy dolgokon töri az eszét. Nos hát, Bárczy István, akárhogy is tagadja, mégis kölcsönpenzt keresett Párisban. Ném százmilliót, amint azt híresztelték, hanem mindössze is csak hetvenkétezer koronát: Ezt a hetvenkétezer koronát Feld Zsigmond kéri hat évi szubvenció fejében és Bárczy-nak első dolga volt Párisba utazni és ott a hetvenkétezer koronás kölcsönt előteremteni, hogy Feld érdemei, miket a hazai színészet körül szerzett, prompt honoráltassanak. Ez az igazság, és ebből kiviláglik, hogy Bárczy Istvánt néha-néha igen kicsi, mondhatnók utolsó rendű és rangu dolgok is foglalkoztatják.

A FAKULTÁS TEHÁT KIMONDTA a nagy szentenciát: hogy nőt nem habilitál. Nem tudjuk, hogy e nevezetes — és a tudomány szemben is exkluzív — testületet milyen szempontok vezették, amikor immár a nemi különbséget tette meg a katedra teherviselési képességének a mértékéül, de talán nem csalódunk, ha azt hisszük, hogy a professzori portán ezt találják az egyetlen teherpróbának, amit ők is állhatnak. A feministák feje nekünk igazán nem fáj, és nagyon sajnálnók, ha ezt a tudományos sérelmet a feminizmus sérelmévé degradálnák. Akik Láng Margitot támogatták, azok bizonyára a tudóst támogatták benne és nem a nőt; viszont az is bizonyos, hogy akik visszautasították, azok nem a nőnek adták ki az utat, hanem — a tudósnak. Egyébként egy örvendetes pozitívuma volt az egész dolognak, — az idők teljessége, amit a közmondás megjósolt, hogy egyszer »a vak tyúk is talál buzát«, elérkezett: Heinrich Gusztáv kijelentette, hogy a fakultás határozata ostoba volt...

KLASSZIKUS KÉPZETTSÉG.

- Rhodosz, Rhodosz... Mondja, lehetek én magával őszinte?
- Lehet.
- Akkor leszek. Az embernek egy héten egyszer ugyanis szüksége van rá, hogy őszinte legyen. Az őszinteség olyan, mint a szódabikarbóna.
- Szép hasonlat.
- Hiszen még nem is tudja, miért olyan.
- Nem. De nem is vagyok kíváncsi rá, folytassa nyugodtan. Maradjunk meg amellett, hogy az őszinteség olyan, mint a szódabikarbóna. Elfogadom. Nyert.
- Hát akkor megmondom magának, hogy én nem is tudom, miért vannak az emberek annyira elájulva, mikor ennek a Rhodosznak a nevét hallják. Mindenki úgy tesz, mintha valami ifjúkori emléke ébredne fel. Mindenki azt mondja: Szmirna, Rhodosz, Kolofon, Szalamisz, Kiosz, Argosz, Athéne!
- Ezt mondja mindenki?
- Ezt. Kizárólag ezt.
- És ez mi?
- Ez egy hexaméter. Próbálja csak: Szmirnaro Doszkolo Fonszala Miszkiosz Argosza Téne. Hat láb.
- Egy láb az harmincznyolcz centiméter, ha jól emlékszem.
- Igen, az angol láb. De ez görög láb.
- Az rövidebb?
- Ahogy vesszük. Egy ilyen görög láb, az két hosszú meg egy rövid.
- Ahá! Tehát háromláb, ezt is tanultani az iskolában. Triposz vagy Tripolisz.
- Nemnem, ne zavarja össze. Amiről itt szó van, az egy daktilosz.
- Kópia.

— Nem kópia, eredeti daktilosz.

— Nem úgy gondoltam, hanem daktiloszkópia, onnan ismerem az egész affért.

— Vigyázzon, megint zavart csinál. Amit az előbb mondtam, az öt daktilosz és egy spondeusz, összesen egy hexaméter, az a hexaméter, amiben föl van sorolva a hat város, amelyik Homérosz születéséért versengett.

— Nem értem. Hát tudták, hogy születni fog Homérosz?

— Aufpassen! Nem hogy születni fog. Hanem mikor már megszületett, sőt mikor már meg is halt, akkor versenyeztek.

— Kaczagok. Hiszen akkor már elkéstek.

— Hát mit magyarázzak magának? A dolog úgy áll, hogy mikor Rhodosz nevét halljuk, mindjárt úgy teszünk, mintha Homéroszra gondolnánk, ó-görög emlékeinkre, a rhododaktilosz éoszra, az aorisztoszra, az andramoiennepemusza-politroposzra...

— Ezek mik?

— Ezek ó-görög rongyok, agyvelóm ruhatárából.

— De mért adja elő nekem ezeket? Mi vagyok én? Uj-görög handlé? És mért vekszál engem Rhodoszszal? Én nem ismerem az illetőt és éntőlem lehet egy tisztességes ember és lehet egy csirkefogó. Nekem nincs ruhatáram és abban nincsenek ó-görög rongyok. Én egy pesti uj ember, sőt egy ujjpesti ember vagyok. Jó, hogy Homéroszt említette, mert arról legalább tudom, hogy az egy öreg ur volt, a balszemén süket, a jobb-fülével nem látott és egyszer beleült egy kádba, valami fizikai törvényt talált ki, hogy minden ember annyit ér, amennyi víz megy a fejébe fürdés közben és akkor jöttek a római katonák és ő rájuk kiáltott: A kiállított tárgyakhoz nyulni tilos. Ezt is csak onnan tudom, hogy mindig egyesem volt a kémiából.

Gábor Andor.

Krónika II.

Női liceum.

— máj. 10.

Reszket a toll a kezemben a lelkesedéstől, egy csodálatos mámor felmagasztosultsága tüzel bennem, és összes konzervativizmusoktól meggyógyult lelkem, mely levetkőzött minden tévitéletéből, meghajtja zászlóját egy új intézmény előtt! Ez az új intézmény a női liceum. Lelkem meghajtja zászlóját, melyet lelkem direkt erre a célra rendelt a lobogókereskedőtől, és már az is külön érdekes látványosság, amikor a lelkem egy zászlót hajt meg. Ezt a legritkább esetekben szokta megtenni.

Valamelyik ujkori Madame de la Sablière vagy Madame de Lambert, vagy Mme du Deffaud szalónjában született meg a kicsike, és máris oly nagyra dagadt, hogy október 1-én megnyitja termékeny keblét tudományoszjas lánykáknak, akiket apróbb korokban a szék lábához kötözték, ha nem tudták, mi a lélektani rész az ember nevelésében. Október elsejétől kezdve azonban a lányka tudni fogja már ezt is és ennél fogva érthető a bennem ébredő lelkesedés. Azok, akik ismerik alázatos személyemet, tisztában vannak azzal, hogy nincsenek bennem gonyoló igyekezetek.

Kedves Klein ur, önhöz intézem szavaimat; önhöz, aki minden délben fiatalos tüzzel és nemes ambícióval kiáltja felebarátja fülébe: »Veszek Rimamurányit hatvankettő huszért«, végleg arra az álláspontra helyez-

kedett ön, hogy Berger Alma kisasszonyt csak abban az esetben veszi nőül, ha ő könyv nélkül tudja a »társadalom közgazdaságtanát«?

Mert ha ön nem ragaszkodnék ehhez a felfogáshoz, Alma kisasszony akkor is az ön felesége lesz, ha a társadalom közgazdaságtanát könyv nélkül fogja tudni. Vagyis ebből a nyakatekert mondatból következtetve, féltő, hogy az ön állásfoglalása és az említett közgazdaságtan az önök házasságát se pro, se kontra nem fogja befolyásolni.

Ön erre joggal fogja tőlem kérdezni, mi közöm nekem az ön házasságához? Erre én azt fogom felelni, hogy a női liceum iránt való lelkesedésem ad jogot hozzá. Oda vagyok érte, meg vagyok puhitya az érdekében és elszomorodom a gondolattól, hogy amikor Alma kisasszony tudni fogja a gyakorlati ismeretek két ágát, az egészségügyet és a technikát, tudni fogja a művészettörténetet gyakorlatokkal, része lesz a szociológiai szeminárium rendezésében, meg lesz érzékeltetve benne a szociológiai fogalmak helyes használata és praktikus alkalmazása, — hogy mindezek után férjhez fog menni önhöz, aki ifjui hévvel kiáltja felebarátja fülébe: »Veszek Rimamurányit hatvankettő huszonötért«. Férjhez fog menni önhöz, mintha misem történt volna.

Ez az én előlegezett szomorúságom azonban olyan jelentéktelen ürömcsepp a nagy közörömben, hogy emiatt haladáskedvelő lelkem nem szűnik meg gyönyörködni abban a programban, melynek betartását a női liceum kötelességének fogja tartani.

Főleg asszonyoknak, családanyáknak lesz áldása az új intézmény és azok a csecsemők, akik október után fognak megszületni, milyen boldog érzéssel fogják magukba szívni az anyatejet, ha tudni fogják, hogy két-három oldal biológia és fizika és kémia szellemétől termékeny az. És a férj, aki hazajön a boltból, azzal a tudattal öleli magához nejét, hogy az szemináriumi vitákban vett részt. Meg fogja tőle kérdezni:

— Miben vettél ma részt, drágám?

— Szemináriumi vitákban, drágám!

— Te édes! (Csók.)

Vagy máskor.

— Ma mit érzékeltél meg, drágám?

— Ma a szociológiai fogalmak praktikus alkalmazását, drágám.

— Te édes! (Csók.)

A gyermekek vacsora előtt körülrajongják a szép mamát és sorban tiszteletteljesen megkérdezik tőle:

— Mama, melyik ágát tanultad ma a gyakorlati ismereteknek?

— Az egészségügyet...

És az egész család boldog lesz.

Hónaljukban mappákkal járnak majd a fiatal lányok és asszonyok a liceum felé.

— Hová? Hová?

— Megyünk tanulni a beszéd művészetét.

— Nagyszerű, és ki a tanár?

— Törzs Jenő... Tőle tanuljuk a beszéd művészetét...

— Minek? Hisz nagysádék már egész jól selypitenek!

Tele vagyok lelkesedéssel. Mennyit fognak tudni a mi drága lánykaink és asszonyaink! Fogadok egy kiló Kuglerbe, hogy többet fognak tudni, mint amennyi egy gyengéd női kebelbe elér. És csakis ordenaré, antiszociális, konzervatív gunyolódó ember lehet, aki irigyelni fogja ezt tőlük.

Maitre Jacques.

Teleszky János.

Előtte két nagyszerű előd óriási árnyéka, körülötte egy kusza, talán történelmi perspektívájú helyzet, — ebben a tablóban foglalta el székét az új kincstári kancellár, a pénzügyminiszter. Az a levegő, amelyben felnőtt, nem áramlott bele a hir és a külső siker atmoszférájába. A pénzügyminisztériumban dolgozott husz s egynéhány éven keresztül, s ha van valami, amin keresztül az ő profilja élesedik ki, az inkább az, hogy Magyarország felett ma már nem ing a deficit árnyéka; hogy a létminimum álma az intézmények realitásába öntődött, hogy az egyenlő teherviselés elve rést ütött a magyar adórendszeren is. És a fogyasztási adók korszerű megreformálásával egy pár deczeniumra megszilárdult a magyar államkassza. Csupa olyan dolog, ami inperszonális, ami látszólag nem fűződik emberhez, amin keresztül inkább korszakokat, kormányokat, pártokat szoktak értékelni, mint egyes embereket. Arra senki se gondol, hogy minde dolgok, amiknek a látható hatása ott van, hogy pár ezer emberrel kevesebb vándorol ki, hogy olcsóbb a pénz, hogy az állami végrehajtó ritkábban exekvál, hogy a czimleteinket könnyebben helyezhetjük el a külföldi piacokon, hogy minde dolgok mögött a miniszteren kívül is oroszlán-részük lehet egyes embereknek. Itt, ezen a ponton, amely különben az archimédeszi pontja minden államéletnek, Teleszky János volt ez az egyes ember, akit a szerencsés véletlen két briliáns finansz-zseni iskolájába: a Lukácséba és a Wekerle Sándoréba iratott. A nagy valutareform óta alig volt pénzügyi reform, amelynek a megteremtésében ne lett volna része Teleszky Jánosnak. S a Lukács-kormány első sikerei közé tartozik bizonyára az is, hogy a parlament elé, a nyilvánosság napvilága elé exponálta Teleszky Jánost. A magyar pénzügyminiszteri székhez súlyos tradíciók fűződnek: a Lónyay Menyhért, a Wekerle Sándor és a Lukács László neve egész korszakokat stigmatizál. Mind a három név egy határkö; Lónyay emelte ki balkániságukból, ziláltságukból a magyar állam finansziáit s ő akkreditáltatott bennünket először a külföld piacain. Amikor Wekerle forgatta a pénzügyi masina kerekeit: megteremtődött a valuta-reform: Lukács reorganizálta az egész pénzügyi apparátust s előtérbe léptette az államot, mint magángazdálkodót. Ilyen emlékekkel, ilyen tradíciókkal kell küzdenie az új pénzügyminiszternek; ahhoz, hogy az ország közvéleménye a Teleszky váltójára leszámítolja a bizalom aranyait, — nem szükséges semmiféle zsiró; ám ahhoz, hogy Lukács László szemelte ki az utódjául Teleszkyt, — akaratlanul is benne van a garancia, hogy a Lónyay, a Wekerle és a Lukács örökébe nem »pogányok jöttek«.

Ha tudnád...

Ha tudnád, hány álmatlan éjet,
Ködös, szürke napot élek!
Ha tudnád, mily sokat szenvedek,
Türök és könnyezem érted,
Ha tudnád, minden gondolatom
Hozzád a messziségbe száll,
Ha tudnád: megsiratnál!

Ha látnád egyszer társaságban,
Hogyan beszélék, kaczagok.
Ha látnád, milyen kínosak a
Mosolyba rejtett sóhajok,
Hogy senki, semmi nem érdekel,
Ami terajtd kívül áll,
Ha látnád: megsiratnál.

Ha éreznéd egyetlenegyszer
A tüzet, mely szívemben ég,
A szerelmet, amely énnekem
Csak könnyet, sóhajt adott még;
Ha éreznéd, mi az: szeretni
Valakit, akit nem lehet:
Nem tartanád badar mesének,
Amikor egy szív megreped.

Bárfai Szabó Aranyos.

Nagy Sándor Babylonban.

(Regény.)

Irtta: JAKOB WASSERMANN.

(2)

Ekkor jön Hephästion. Már a királyi udvarban is szerényen és észrevétlenül mindig Nagy Sándor közelében tartózkodott. Ez sohasem vette őt észre, lesütött szemei kitértek a szembejövők tekintete elől. Hephästion Athénben volt azelőtt; a filozófia tanításai és példái megtisztították és megacélozták szellemét. Látja, hogy hazája, mely külszínre dicsőséges, belsejében romlott és nyomoruságos. Reménye Nagy Sándor felé irányul. Így állott a tengerparton élő menekülthöz. Feledhetetlen óra! Feledhetetlen Hephästion első bensőséges kérdése és mély, öblös hangja, mely kissé megtörve cseng a szív bántánatán keresztül. Aztán Nagy Sándor hallgatása, daczossága, tehetetlen vergődése a homokban, felágaskodása, sirása, végtelen panaszai, — és amint Hephästion némán lehajol; a szelid testvéri csók! Ekkor felébred Nagy Sándor és az égnek egészen más képe van. Megremeg, alkonyatig remeg a teste, ledobja ruháit, beleveti magát a tengerbe, tagjai küzdelmet kívánnak, birokra kél a tenger hullámaival.

Beszélgetés közben kicserélődnek a lelkek. Kialakul előttük a jövődő. Nagy Sándor, aki eddig elbujdosott, mint egy állat, és mint egy állat, vagy egy rabszolga érzéketlenül türe az elkerülhetetlent, most az istenek felé törekszik, isteni lény nyé látszik felemelkedni és hittel hisz anyja isteni ölelésében.

És jöttek napok és éjszakák, amelyekben kétség váltakozott a bizalommal, a fölösleges erők tunyasága és rohanása, istenhit és emberfélelem. Hephästion lett a beteges, szenvedő lélek ápolója. A többiek mind félték

Nagy Sándortól; azt beszéltek, hogy dühében kicsorduló nyálának olyan hatása volt, mint a méregnek; mindenki elkerüli, jelenléte rémületet okoz. A barátai Athénbe mentek. A városok e legbűnösebbje olyan undort kelt Nagy Sándorban, amely még az álmától is megrobolja. A legcsekélyebb benyomások is ijesztő mértéktelenséggel hatnak reá. Mértéktelen minden cselekedete, a gondolkozása, a félelmei, az álmái, a tervei. Testi ereje kimeríthetetlen, gyakorlatok nem fárasztják ki, a legvadabb paripákat könnyűséggel megfélekez, aki véle birokra kél, azt már ragyogó, szuro tekintetével legyőzi, a filozófusok iskolájában föltűnést kelt éles elméje, a származását megveti és epedve szomjazik minden új megismerésére; a valódi nagyság és szépség úgy megtudja hatni, hogy napokig marad eszméletlenül és ritkán van olyan óra, amelyben kedélye megnyugvást talál. Ilyenkor azonban valami bűbajos melegség árad ki belőle s akik ekkor látják, örökre rabjai, aki csak egyszer látta mennyei mosolyát, sohasem tudja elfeledni, ilyenkor a világ minden büszkesége ott tündököl a homlokán és minden kedvesség ott mosolyog az ajkain.

Hephästion nélkül minden másként történt volna. Csak most, a sivatag sötétségében, amikor minden eleven élet a vége felé közeledett, csak most érezte Nagy Sándor, hogy a természetnek micsoda szörnyű szakadéka mellett haladt tova. Így, amint egészen visszagondol, visszatűnődik, visszaérez, így ismeri meg Hephästionban a megmentőt, aki minden hajnal küszöbén elhozza neki a napfényt. És milyen nagy nap volt az, midőn atyja haláláról értesült; kivont karddal a kezében jött Hephästion, arca nagyszerű mohóság lázától piroslott, olyan volt, mintha egy hősi álomból ébredt volna fel, a földre borult Nagy Sándor előtt, átadta neki a kardot és megesküdött, hogy el akarja feledni, hogy jóbarátok voltak, mert Nagy Sándor így annál inkább ur lehet.

Ó, hónapok! Ó, évek! Hová lettetek! A világ már csupán haldoklókkal és halálaszántakkal van tele. Nincs már más foglalkozás, mint a bakóé. Víz helyett vér folyik a patakokban és folyókban, vér hömpölyög a tenger felé, partjait vér locsolja, vér esőzik az égből, vérharmat didereg a virágszállakon; az égő falvak és városok lángjait a vér festi vörösebbre, nemzetek, akik utolsó kis talpalatnyi földjükért küzdenek, a csatatereken támolyognak át, magok helyett hullákkal vannak a szántóföldek bevetve, a királyok és fejedelmek könyörgése elnémul az általános fegyvercsattogásban, az elesettek lelkei már nem férnek el az alvilágban, a földön nincs már a sirok számára hely, az emberélet oly olcsó, mint a füge, és hollók lakmároznak a dögételekből: Nagy Sándor gyilkosságok és csaták vérködén halad keresztül, a pontusi tengertől az indiai oceánig mászik sereghernyója a porban, vele szemben neveltséges lesz minden ellenállás, nevének említése borzalmat és rémületet okoz, az országokat oly ellenállhatatlan hódítja meg, mint a pestis és Perzsia hatalmas királya birodalmának legkülső határáig menekül előle és egy lovászinás kezéből éri a halál.

Minden napja csordulásig telve van cselekedetekkel. Nagy Sándor nem érzi az idők mulását. Ha nem volna alvásra és ébrenlétre, világosságra és sötétségre elválasztva, ha nap és hold nem váltakozna, akkor az egész úgy tünne fel neki, mint egyetlenegy nap. Ugy gördül előtte az idő, mint egy gyors golyó, amelyet követnie kell rohanó futással. Fontolgatásra nincs idő. Önmagából kiszabadulni akaró rejtélyes, loholó menekülés az útja. Egy iszonyu játék. Játék a dolgokkal és az emberekkel, játék a véletlennel; a pillanat minden előnyét kimeríti; nem veszi észre, hogy a körülötte villogó szemek elvesztették a szabadságukat és hogy ál-

őszinteséggel és kényszerű megadással vannak tele, de minek ezt észrevenni? Ami ellenáll, annak el kell buknia. Mindenki az ő ajkát lesi, mikor beszél, a lénye oly felfoghatatlan nekik, mint a vihar, tömpán és öntudatlanul bár, de érzik, hogy már csupán őáltala függenek össze a világgal, az élettel, az istenekkel és az emberiséggel, ő az a sötét elem, amely a sorsukat igazítja. Ezért játszsák véle veszélyes játékaikat, ezalatt szüntelenül forrongó keserűséggel és ama sejtelemmel, hogy egy eljövendő napon kongani fog az ő órájuk is; így tehát nem hiányzik bálványozásaikból, orgiáikból, tréfáikból, minden cselekedetükből valami csodálatos szenvedély, valami alattomos nyugtalanság; megriadnak minden zivatarnál, minden napkelténél úgy érzik, mintha meg kellene győződniök róla, vajjon csakugyan keleten kél-e fel a nap. Beszédeik, reményeik, tetteik akarathatárok, mérhetlen boldogság már nem lepi meg őket és boldogtalanság sem éri őket, szabadon lebegő, vak, imbolygó, már önmaguktól is idegen teremtmények ők. Nagy Sándor ezt mind megérzi ebben az órában. Nem átlátszó tisztasággal, csak homályosan és elmosódva. Hephästion nevét kiáltja. Hephästion közvetlen mögötte lovagol és felel. »Nos hát, te élsz«, mormolja Nagy Sándor és Hephästion kezei felé tapogatózik. »Ó, csak hogy élsz, Hephästion, ó, csak hogy élsz!«

A babyloni Nersar a tevék egy részének vezetésével volt megbízva. Nyolczszáz darab tevéjéből már csak tizenkilencz maradt. Ezek egyszerre valamennyien fölkapták fejüket és remegő orrczimpákkal szimatolni kezdték a levegőben. Talán csak a hajnali szaga volt, amit megéreztek? A legelő haladó tevé egy messzehangzó hatalmas bögést hallatott, amelynek olyan zengése volt, mint a tyrrheni trombitának. A többi rendkívül nyugtalanul egymást lökdöste, majd pedig vad ügetéssel nyugat felé kezdett szaladni. A babyloni hajcsár kétségbeesett. Térdre rogyott, karjait keresztbetette a mellén és hangosan egy varázsigt kezdett kiáltani, amelylyel a gonosz szellemeket űzik el:

»Heten vannak, heten vannak,
lent a kéklő viz ölén.
Se férfiak, sem asszonyok,
heten vannak, heten vannak,
lent a vízben, testük árnyék,
asszonyuk nincs, gyermekük sincs,
isten ellenségei.
Gonoszak mind, gonoszak mind,
keselyük mind, heten vannak.
Ég szelleme, rontsd meg őket!«

Egy rekedt, nyöszörgő hang siránkozott Nersar közelében. Egy korty tevezivért könyörgött. »Könyörülj egy haldoklón, háromszáz rabszolgát ajándékozok neked, ha Susába érünk.« Egy előkelő maczedóniai volt ez, Perdikkos királyi testőr egyik fivére.

A babyloni felugrott. Torkából olyan hang tört elő, amelyet hatvan nap óta nem lehetett tőle hallani. Fel és alá lendülő karokkal arrafelé mutatott, ahol a hajnali felhők legalacsonyabban usztak a láthatár fölött.

»Egy fa! Egy fa!« üvöltötte egy baktriai számárhajcsár.

»Hét edényt állítok oda, alája kalmust, cédrusfát és simgárt állítok«, dadogta Nersar, aki az örömtől félőrülten forgott maga körül, »hét edényt neked, élet istennője, hét edényt.«

»Csalóka délibáb« nyögte egy reménytelen hang.

Sok százan álltak sápadt homlokkal és bámultak arrafelé, bizonytalanul, nem tudván, mit higynének. Egy részük lassan megindult, lépésről-lépésre, ember ember mellett, anélkül hogy szemüket elfordítanák

onnan, mintha attól tartanának, hogy minden köddé foszlik, ha egyszer a földre néznek.

De egyre tisztábban látszott a zöld növényzetű dombos táj, amely a hajnali pirkadásban rózsásan parázslott...

Azok, akik Nagy Sándornak hirt hoztak erről, zokogtak az elragadtatástól. Ő nem osztozott az örömkömben. Egy darabig mozdulatlanul állott. Azután lehajolt, fölmerített egy maréknyit a finom, forró, sárgás homokból és nézte, ahogy gyorsan, mint a víz, megint kifolyik az ujjak közötti réseken.

I.

A diadém.

Susában történt tavasz elején. A sereg három nap előtt érkezett meg Persisből. Még minden egyes ember lelkén ott ült ama borzalmas ítélkezés nycmasztó emléke, amelyet Nagy Sándor Persepolisban tartott. Helytartók, bírák, tábornokok, adókezelők, főként azok, akikben legjobban megfízott, indiai távollétét zsarolásokra és erőszakoskodásokra használták fel, a legvérlázítóbb igazságtalanságok által meggazdagodtak, meghiztak és elhatalmasodtak. Nagy Sándor a csalókat, lázítókat, templomfosztogatókat és népszípolozókat összetereteltette, görögöket, maczedóniakat, barbárokat egyaránt, bárki volt. Mint egy furia rohant közéjük, lángostorként verte őket a haragja és a bűnös fejek elhullottak a hóhérbárd alatt. A borzalom mindenki szívét megrémegtette, aki valamilyen hivatalt viselt, mindenki megrémült és számadást tartott önmagával és a cselekedeteivel, midőn a boszu és igazságosság e rítkító fáklyája a birodalom keletén fellángolt. Végül még a pafargadai Kypros-sir kirablása is kiderült. Az arany edényeket, az áldozati ajándékokat és a megbecsülhetetlen értékű diadémost kilopták, az örökös mágusokat agyonverték és testüket darabokra tépték. Sejtették, hogy a még felfedezetlen gonosztevő a seregben van.

Hajnaltól éjjelig hömpölygött az utczákon a hullámzó sokaság. Maczedóniak, thessáliak, görögök, thrákok, lydiaiak tolongtak a vásárban a főnicziai kereskedők bazárjai, a csillagászok, tudósok, orvosok, hetérák, színészek, szofisták, indiai góklerek, syriai tánczosok, atléták és birkózók körül, — egy beláthatatlan tumultus, amely a legtarkább színekben káprázott és amelyből ismeretlen, idegen arcok és érthetetlen hangok vibráltak elő. A városfal tágas kapuiból az előkelő susaiak kúszoltak és a közelgő nagy nászünnepségekről beszélgettek, mert Nagy Sándor Stateira hercegnőt akarta feleségül venni, a barátait pedig a legelőkelőbb perzsa hölgyekkel akarta összeházasítani.

Főnt a palota hatalmas oszlopcsarnokában a király nemes csapatának egy része táborozott. Lustán, tétlenül heverték prémeiken, köpenyeken és himzett takarókon és az óriási csarnok visszhangozva bugott beszélgetésüktől. A dárdák gulába támasztva álltak; az érczsícsakok, amelyek, mint a színes üveg, úgy villagtak az alkonyat pirosan besugárzó fényében, rendetlenül, szétszórva heverték a márványpolczokon csészék, amforák, perzsa emailledények és gyümölcsökkel megrakott háromlábuak között. A tető cédrusfa-gerendázata alatt már mély sötétség uralkodott és úgy rémlett, mintha onnan ereszkednék le az este a nagyszarvu, dupla bikafejet ábrázoló csodás oszlopfekre és azután lesiklanék az oldalfalak törekeny lotosz-cziradáira, Hura mazdas arczképére és egy király félig kivésett kőalakjára. Ez a kép kísértetiesen megelevenült; szűk médiái ruhában, fején a tiarával, jobbkezében a jogarral, balkezében egy virágszállal

ugy rémlett, mintha lassan és bánatosan eltávolodnék az idegenek seregétől.

A szinte álmódzó esti csöndet megzavarta valami zszibongó lárma, amely a terrasról hatott fel ide. Tizenöt-husz maczedón tolongott egy ember körül és káromkodással és fenyegetésekkel fölfelé czibálták a lépcsőn. A pihenő csoportok egyikéből fölemelkedett Phason tetrarcha és a csődület felé tartott. Harsány szóval csöndet parancsolt. Az egyik zsoldos lihegve jelentette, hogy odaát az udvarban egy embert találtak, egy maczedónt a jegyesek seregéből, akit Promachosnak hívnak. Azt meséli, hogy Ekbatánából jött és látta, hogy harminczezer ifju perzsa közeleg errefelé, akik maczedón ruhát viselnek és a falanksz minden fajtájába kitűnően vannak begyakorolva.

— Bár megdöglene ettől a hazugságtól! — kiáltotta dühösen Phason. — Mutassátok azt a ficzkót.

A zsoldosok gyűrűje morogva feslett kétfelé. Phason egy zavaros, nyugtalan arczkifejezésű fiatalembert látott maga előtt, akinek felső ruháját erőszakos, durva kezek rongyokra tépték.

— Nos, Promachos, — gúnyolódott Phason — talán azért tettek téged a jegyesek közé, mert mindig az igazságot szeretted? Vagy talán már régebben sárba dugtad a nyelved?

— Ugy van, ahogy mondom — dadogta Promachos és esküre emelte a kezét. Phason izzó tekintete előtt daczosan hunyta le szemeit, egy oszlop felé hátrált, amelynek, hogy fedve legyen, háttal nekitámaszkodott és hangosan kiabálta: — Harminczezer perzsa, aki épp így volt öltözve, mint mi, öt nap előtt elhagyta Ekbatánát! Ez oly igaz, mint ahogy amott az égen ragyogni kezd az esthajnali csillag. — Az égre mutatott, azután Phason felé fordult. — Vigyázz magadra, pella! — mondta komoran. — Tenéked is mézet fognak az arczodra kenni és az égő napra fognak vinni, ha meg- unják szolgálataidat. Barbárerkölcsök divatoznak mostanában. Aki már megcsókolta a földet, csak az állhat biztosan a lábán.

Egyszeriben vége volt a jókedvnek. Mormogva tápázkodtak fel a zsoldosok. Higyjenek, vagy ne higyenek? Nyugtalanág, félelem és harag játszadozott a bortól felhevült arczokon. Tán a barbároknak akarta őket Nagy Sándor feláldozni? Nem bízott meg bennük talán, vagy olyan dolgok történtek, amelyek miatt féltene kellene őket? Némelyek már fenyegető arczczal a vállukra akasztották kardjukat. Ugy állottak az alkony sötétülő, nehéz biborában, mintha vérrel volnának leöntve.

Phason felismerte a veszedelem nagyságát. Már sokszor hallotta a lázadás e tompa moráját. Szávakkal keveset lehetett elintézni.

— Azt hiszitek, — kiáltotta messzeharsogó hangján, amely már sok csatában remegtette meg az ellen-séget — hogy Nagy Sándor bevárta volna legsilányabb katonájának árulását, ha ő maga árulást akart volna elkövetni? Előbb jön az erythreai tenger Susáig, semmint Nagy Sándor eláruljon minket.

— És mégis igaz, amit mondtam! — kiáltotta Promachos, miközben elsápadt a szeme csillagáig.

Villámgyorsan rántotta ki Phason a kardját és oly erővel döfte Promachos nyakába, hogy a hegye csörrenve beletört a márványoszlop egyik vésetébe. Egy vastag vérsugár lövelt ki és befröccsentette a körülállókát. Promachos összerogyott, hörögve, mintha víztől fuldokolna. Karjaival a levegőben hadonászott és nyögve hentergett egyik oldaláról a másikra; azután, hogy levegőt kaphasson, ujjait a mellpánczélba vágta, oly irtózatos erőfeszítéssel, hogy majdnem széttépte a

pánczélruhát. Észrevétlenül valami csillogó tárgy esett a padló kövére, épp a vértócsa közepére. A haldokló katona keze tapogatózva nyúlt utána, miközben vonagló teste megmeredt.

Az esti ég bibora fulladozni kezdett a tornyosuló hatalmas fellegek között. A csarnok mélyéből, a palota összekötőfolyosóján fáklyás rabszolgák közeledtek; mikor a csarnok közepére értek, a fáklyákat sorba beleillesztették az oszlopokon levő tartókba. Egy zsoldos, aki Promachos holttesténél állott, fölemelte azt a csillogó és véres tárgyat, amelyet a meggyilkolt elejtett. Épp meg akarta mutatni egyik társának, midőn egy Osthanes nevű mágus, aki Nagy Sándort várta itt a csarnokban, melléje lépett és izgatottan kikapta kezéből a ragyogó tárgyat.

— A diadém! — kiáltotta szinte önkivületben.

Zavartan csoportosultak köréje a zsoldosok.

— A bűnös megbűnhődött — mondotta a pap, a hullára mutatva. — De semmi sem békíti ki az achámenidák királyát; diadémje halálhozón vándorol egyik fejtől a másikra.

A zsoldosok úgy érezték, hogy ki vannak szolgáltatva a barbárok boszuálló istenének. Aggódva bámulták a mágust. Osthanes meglegedetten élvezte a dicsőséget, ami a körülötte uralkodó csendből áramlott feléje. Hosszukás arczán szurokfekete, selyemfényű szakál lobogott. Szuró szemei úgy villogtak át a bozontos szemöldökön, mint izzó paraszak a tüzrostély résein. Arcszíne sötétbarna volt, fogai ellenben fehérek, mint a mandula béle. Sohasem mosolygott, sohasem tudott nevetni, rémesebb jelenséget képzelni sem lehetett, mint mikor ő ott állott a fáklyafényben, kezében a baresma-pálczikák, nyakán a szent zsinór és fején a magas tiara. A zsoldosok annyira elkábultak, hogy még azt se vették észre, amikor Nagy Sándor Hephästion és Eumenes kíséretében a csarnokba lépett. Szemüket egészen elvarázsolta a diadém, amelyet a mágus a kezében tartott és komor tekintettel szemlélt.

Aranyos, tojásdad alapon két aranyszalag között huszonnégy gyémánt volt ráerősítve. Ezeket egy sűrű, hájomszorosan font smaragd- és rubin-koszoru fogta körül, ezt pedig egy kornalin-szegély foglalta be, amelyre tizenkét bika volt reávéve, közepén az élet szimbólumával. A felső szélét körtealaku gyöngyökből álló művészi csekor díszítette. Azt mondták, hogy ezek a gyöngyök Anahita istennő könyei, aki őket a hős Rusztem miatt siratta.

A mágus Nagy Sándor elé lépett, a földre borult és homlokával a padlót érintette. Ugy Nagy Sándor, mint Hephästion az igénytelen maczedón ruhába volt felöltözve; Hephästion alakra sokkal magasabb volt, de Nagy Sándor arczának és fejének oly hatalmas formái voltak, hogy ebben a tekintetben mindenkit fölülmúlt. Tekintete elsuhant az egybegyűlt nemesi csapatok fölött, mintha minden lélek legrejtettebb mélységét ki akarná fiúrkészni. A zsoldosokat megremegtette ez a tekintet, a lábaik remegtek, amikor így a szemükbe nézett, noha arczkifejezése nyugodt, sőt barátságos volt.

— Sose fogyjon el az árnyékom, uram — mondotta a mágus, miközben felállott. — Haoma óvjon téged, a legszebb lényt, akit Zarathustra szemei látnak. A szentelt sir rablója ki van derítve. — Felemeli a diadémot. Nagy Sándor kivette a kezéből és mély csodálattal nézegette.

— Dobj el, nagy királyom! — kiáltotta valaki. — A mágus halált jósol a diadém tulajdonosára.

— Valóban úgy van, — felelte a mágus komolyan — mielőtt hetedszer megújul a hold, meg kell halnia annak, aki e diadémot viseli.

Nagy Sándor még egyszer megtekintette a sugárzó, művészi kincset. Egy futó mosoly suhant át az ajkán, hatalmas tekintete lassankint elérte a tágas homályba. Meghalni? ... Távoli és idegen volt előtte a halál fogalma. Ugy érezte, hogy az ő számára teremődött a világ, az ő kedvéért él, nyüzsög az emberiség. Ugy tünt fel neki, hogy a megszámlálhatatlan millióknak azért kellett meghalniuk, hogy ő annál erősebben és teljesebben élhessen; amit azok elvesztettek, azt ő találta meg. Hát gondolt ő a halálra akkor, amidőn Baktria szakadékaiban a hegyormokról sziklák záporoztak és körülötte a legkiválóbb férfiakat pozdorjává zuzták? Midőn Tyros előtt lángborultak a hajók és a tenger színe megszenesedett hullákkal volt tele, melyek között neki át kellett usznia? Midőn Indiában mellébe furódott egy mérgezett nyíl és ő vérző testtel a földre roskadt? Sohasem jutott eszébe a saját halála. A végzet hatalma erőtlenül pattant vissza bensőjéből. És ezt nem a fiatalsága okozta, nem a viharos akarat, mely feltartóztathatatlanul egyik dologtól a másikhoz, egyik jelenségtől a másikhoz repült, nem a vér melege, nem a sziv dobogása, a csengő hang, a látható világ és mindaz, amit meg lehet fogni. Valami más volt, valami megfoghatatlan és titokzatos; valami, ami hidakat épített a halál fölé, ami nem ismerte a végek végső végét, nem ismert utolsó utat és utolsó cselekvést; részegség és mámor volt a lénye, felnövekvés a csillagokig, a közönséges sorsok megvetése, irítség a köznapiságtól, — a halhatatlanság gyönyöre. Sokszor csak egy ünnepi álomnak érezte Nagy Sándor, midőn körülötte csörrenetek a kardok és csattogtak a pajzsok és az égvivő hadseregek dobogásától mennydörgött a föld és az eget égő városok fénye festette pirosra; a haldoklók hörgéseit hallván, hányszor támadt kedve, hogy közéjük telepedjék és Homéroszt olvassa fel nekik.

Leirhatatlan csönd uralkodott a hatalmas csarnokban, mikor levette fejéről vidrabórsüvegét és a diadémot nyugodtan reáköttette.

— Nos, Osthanes, — fordult a mágushoz — kérdezd meg pálczádat. — Csiklandozta a vágy, hogy kötekedhessék az idegen istenekkel.

Osthanes a földre dobta pálczikáit. Sokáig szemlélte a kusza figurákat, azután tenyerébe rejtette arcát. Nagy Sándor mosolygott.

Eumenes meglátta Promachos hulláját és figyelmeztette Nagy Sándort reá. Phason röviden jelentette, hogy mi történt és miért ölte meg saját kezével ezt a nyomorultat. Nem volt egészen biztos a dolgában és midőn jelentését befejezte, dermedten meredt Nagy Sándor ajkaira. De Nagy Sándor semmit sem válaszolt. A halott eltorzult arczára nézett, azután felemelte tekintetét, amelynek egyszerre hideg és üvegesedett kifejezése lett, először Phasonra nézett, majd két-három más maczedónira a körülállók közül. Egy néma, és gyors küzdelem támadt közöttük, de Nagy Sándor nagyon hamar legyőzte őket, azok a pillantások, melyeket ő felfogott, egyszerre megtörttek és a padlóra siklottak. Ezután egy fejbőlintással üdvözölte a zsoldosokat, karonfogta Hephästiont és elindult vele a terraszfelé.

Az óriási emberfejű márványbikák árnyékában megállottak. Mintha zöldes-kék kristály volna, de gyengéden és szelíden ívelt az égbolt a nyugat felőli síkságtól a keleten sötétlő dombokhoz át. [A parkból egy oroszán ordítása hallatszott. A gyümölcsösből és virágokertből mámorító illat áradt. A folyó vize úgy csillogott a holdfényben, mint egy mozdulatlan, szézzélyesen elgörbült ezüstszállag, a partjait szegélyező tölgyek és platánok zugva csóválták koronáikat.

II.

A nászünnepe.

Másnap megtörtént a maczedóniaknak megígért adósságfizetés. A táborban mindenféle nagy asztalokat állítottak fel és százával czipelték a rabszolgák a palotából az arannyal tömött zacskókat. Eleinte nem jöttek el a maczedóniak; attól tartottak, hogy Nagy Sándor csak ki akarja ismerni kapzsiságukat, hogy emiatt azután kétszeresen megbüntesse őket. Erre kihirdették a heroldok, hogy senkinek sem kell hangosan kiáltani, vagy táblára írni a nevét, elegendő, ha a pénztárnoknak bemondják az összeg nagyságát és a hitelezőt. Ez a büszke bizalom hízelt a katonáknak és legtöbbször megvetette, hogy olyankor szerezzon magának előnyöket, amikor cselhez és csaláshoz nagyon is könnyű az alkalom. A vibráló nyugtalanság és rossz hangulat csak azoknak lelkében oszlott el, akik megint azonnal inni mentek; vagy folytatták kicsapongásaikat. A többiek a kósza és bizonytalan híreszteléseket hallgatták. Szürke, ólmos esőfellegek tornyosultak a város és a tábor fölé és a nap eltűnését rossz jelnek tekintették a katonák. A nyomasztó adósságok terhétől való megszabadulás a legkevésbé sem nyugtatta meg őket; csak a vágyaik okoztak némi izgalmat, minden teljesülés egyszersmind csalódást jelentett. A józanság óráiban ők voltak a legszerencsétlenebb emberek; a barátok egymásban árulót gyanítottak, gondolataikat nem merték már szavakba önteni, a jószágos istenekben már nem igen hittek és szinte az örülésig félték a gonosz hatalmaktól; minden pillanatban eladottáknak érezték magukat; mivel a mások életének a legcsekélyebb értékét sem tulajdonították, tehát a magukét is a halál örvénye fölött érezték. A hazájuktól való hosszas távollét következtében még azok is elszakadtak, akik egykor erőt és állhatatosságot szívtak az anyaföldből; nem volt már bennük sem hit, sem bizalom, sem remény, sem öröm, sem határozottság, sem pedig igazi komolyság. A bor részegsége, a háboru vérszomjuságra lobbantotta őket, és háboru és mámor nélkül olyan volt ez a sok ezer felnőtt ember, mint szomorú vadállatok csordája, megundorodva önmaguktól és a világtól, kifáradt bestiák, akiket zord és nehéz álmok nyugtalanítanak, mértéktelen, de üres vágyak gyötörnek és akik minden idegen akaratnak akarat nélküli eszközei.

Igy történt, hogy még a nemes ifjak között is hirtelen összeesküvés készült Nagy Sándor élete ellen. Tulajdonképpen minden különösebb ok nélkül — a napsütés kikölti a csirákat, a mocsár baktériumokat termel, melyeket már a leggyengébb széláramlat szétröpít. Valamelyik ifju lusta agyában felbukkant egy indulat, megfogamzott az idegekben és végül megszületett egy tompa, sötét lélek sivár unalmában. Az egyikhez csatlakozott egy második és a természetellenes szerelem ágyán megérlelődött az elhatározás. Mikor férfiak elszántsága a legmagasabbat akarja megközelíteni, akkor cselekedtüik a szenvedélyek tüzeiben izzik, de ezek az idő előtt a vad életbe beleránczigált ifjak úgy elgyöngültek üzemek viharában, mint valami szörnyű betegség következtében. Nagy Sándor durva megrovása megadta az utolsó lökést. A nászok éjszakáján szándékoztak sötét tervüket megvalósítani, az előző reggelen azonban az egyik rabszolga, aki a nemes ifjak fürdése közben gyanus szavakat hallott, értesítette az összeesküvésről Hephästiont. Hephästion első gondolja odairányult, hogy Nagy Sándort minden hiradástól elszigetelje és a mérges szövevényt minden zaj és feltűnés nélkül szagathassa szét. Ha tudomást szerez valamiről, akkor vége van minden

ünnepségnek, ellenben mielőtt még megkezdődnének, olyasmi fog történni, mint annak idején Baktra mellett, hogy három bűnös miatt háromszáz ártatlannak kell elpusztulnia, hogy az ajkakat hetekre elnémítsa az árulás kísértete, hogy Nagy Sándor ellenségtől jóbaráthoz rohanva, olyan vesztetten őrjög, mint egy elszabadult démon. Ezért áldotta tehát Hephästion a szerencsés véletlent, amely leleplezte előtte a szörnyü titkot és anélkül hogy egy percet is mulasztott volna, lázas tevékenységet fejtett ki. A rabszolgát, akinek beavatottságát kényelmetlennek érezte, valami megbizással Babylonba küldte. A két nemes ifjut elfogatta és megparancsolta, hogy kinozni kell őket, mert ezáltal vallomásokat akart kicsikarni, hogy a bűnös szövetség kiterjedését megtudja. Az ő jelenlétében levetkőztették az ifjakat és még egyszer szeliden kihallgatták őket. De ezek nem vallottak. Erre czölöpökhöz kötözték őket és bőrüket tüzes nyársakkal szurkálták keresztül. Még félig gyermekek voltak, állhatatosságuk nem bírta ki a próbát, megigérték tehát, hogy mindent bevallanak, mire Hephästion egyedül maradt velük.

(Folytatása következik.)

Viharos éjjel.

(Storm.)

Az udvarház parkettes termén,
Dédanya rozszant székein át,
Tépett skatulyán, diványok ócska selymén,
Remegve fut a sápadt holdvilág,
Rácsap az ablaküvegre
Az erdei szélroham,
Egy szót fecseg be,
Aztán illa berek,
Fenyők, tiszafák felett,
Ujjongva megint a vadonba rohan.

Benn a butorrá kárhozott fa
Ébred e neszre.
Vágyik vissza a vadonokba,
Hogy üstökét szélnek ereszsze.
Ágával az éji sötétbe kinyulna,
Hintázna vadul, örömittason újra,
Rázná suhogó levelét szilajon,
Tánczolna az ürbe,
Felhőkbe merülne,
Pompázna ezüstszinü holdsugaron.
Karjával a karszék ölelni kíván,
Rokokó lábát nyujtná a divány,
Asztalfia is feszengve dohog,
Törné le a rozsdás, vén lakatot.

A tölgyasztal komoran kesereg,
Mint valami fekete szörnyeteg.
Busong az elvesztett koronáér',
Vonaglik a körme álmagon,
De lebirja a varázshatalom.
Künn gunyolódva füttyölő orkán kél.
Dul, ful a rengő ablakfák között,
A réseken át bekíált, beröhög,
A viharverte, remegő ablakhoz
Csuronvizes denevért zugva csapdos,
Ez még bután néz be az üvegen,
Benni tele van holdfényvel a terem.

Am odafent,
Mig künn a vihar dala zeng,
Csend van, csak az óra ketyeg.
Még egyre csevegnek a jó öregek,
Nem hallják az ajtó lenn hogy hereg
S hogy a terembül
Egy hang kizendül
És átsir az ódon
Lépcsőn, folyosókon,
Hogy rá a gyereksereg sirva fakad
S réműlve buj össze a paplan alatt.

Vajthó László.

Saison.

Kabaré.

— máj. 10.

A finom és elegáns poéta, a szalónok és budoárok kedvencze, leverte a hámut végletekig degenerált cigarettájáról és megszólalt:

— Baj van a lírával, uraim. Én, aki a legnépszerűbb fiatal költők egyike vagyok Magyarországon, rövidesen le fogom tenni a lantot. Az érdemeimet, azt hiszem, nem kell külön felsorolnom. Én vittem be a Lipót-várost a költészetbe és viszont. Az én rimeim a legjobb polgári családokat zsongták körül, az élményeimet egytől-egyig entellektüel-nők körül szereztem, nem voltam szerelmes, csak rangomhoz illően és csak miután már előzőleg megállapodtam az illető megverselendő hölgygyel. A modern francia poétáktól eltanultam, mi az illatok költészete, hogyan kell belészeretni selymékbe, napernyőkbe, lambrequinekbe. S mikor leültem verset írni, s az íróasztalom fölött meggyújtottam a piros villanyégőt, s a fejemet beledugtam a vörös fénykörbe, s a balkezem a telefonon pihent, amelyen át épp most beszéltem az illető megverselendővel: akkor éreztem, hogy az új század költője vagyok, a modern technika vívmányai szerint élő poéta. Nálam már nem volt szó ugynevezett reménytelen szerelemről, ilyesmi nem fordult még elő a praxisomban, s én csak rövid szonettekben dolgoztam, melyekben ékköves jelzők és ravasz ritmushibák fordultak elő. Mit mondjak még? Én voltam a szalónok költője. Amit ma megirtam, az holnap megjelent, megkaptam érte a kiló Kuglert, vagy a szokásos tizenhárom szegfüt a nőtől, s holnapután már meghívtak egy uzsonnára, — prolongé, természetesen — ahol most említett verseimet egy sárga-kimonós lány elszalvalta. Ah, e szavalások voltak életem célja. A papíron nem jöttek ki az ilyen sorok:

És álmodom a gigászi csellókról,
Amiknek hegyén csillagok rezegnek...

De a félhomályos szalónban kijöttek. A hallgatók behajtották a fejüket a tea gőzébe, s a sárga-kimonós lány ajkáról mint a színes, apró szikrák permeteztek alá a jelzőim. Ez volt az én líráim, így van értelme a

szalónéletnek Budapesten, uraim. Még három éve így is volt. Még két éve is. De tavaly egy pufók jogász felállt, s mikor a verseimet akarták szavalni, leintette a nőt és egy kabaré-dalt adott elő. Egy bohó, könnyelmű és jelentéktelen nótát az Andrássy-utról, pesti szavakkal és mellékutca-zöngékkal, s láttatok volna, mi történt. A lányok, kiket eddig elárasztottam költészetemmel; felugrottak s magukon kívül nevetni kezdtek, körül-tánczolták a jogászt, aki napbarnított pofával üvöltötte a tulegészséges refrént. És akkor este vége volt a lírának a pesti szalónokban. Fütyültek rá, — enyhén szólva — fütyültek rá, de ezt is pikáns kabaré-ritmusban. A vers nem kellett ezután senkinek. Undozódtak a finomságotól. Futottak az elegáns és karcsu szonettektől. De meghaltak egy kabarédalért. Ilyen rimeknek tapsoltak: Kaftán-aftán, Hedvig-pedvig, s én hátul ültem, a szalón unalomsarkában és senki sem törődött velem. Ott pusztulhattam volna el a tehetségemmel, a művészetemmel és a finomságaimmal együtt egy kanál teában. A szoba közepén pedig dühöngött és tombolt a kabaré. Nos, uraim?

Mi megilletődve és tragikus csöndben fogadtuk a nemes poeta panaszát. De azután felkelt egy fiatal-ember a diványról, legalább negyvenhatos czugoscipőben és csikos ingben és nevetve megállott a költő előtt. És körülbelül ezeket mondta vidám és egészséges hangon:

— Mester ur, vagy hogy szólítsam önt, én csak egy szigorló jogász vagyok és ezért nem értek a költészethez. De egyike vagyok azoknak, kik százhatvan-nyolcz kabarédalt tudnak kívülről, s ezért mindenhova meg vannak hiva. És most nyáron még egyszer annyit fogok megtanulni a jövő szezónra. Igen, ha még nem irtottuk ki eddig az önök beteg és egészségtelen verseit a szalónokból, akkor majd most télen befejezzük ezt a dicső munkát. Verseik? Kinek kell ez ma már Budapesten? Itt egy reális és cinikus nemzedék nevelkedik, mely már a gimnáziumi tizperczekben a közéleti panamákról beszél és az egyetemi óráközökben már maga is panamákat csinál. Ennek a nemzedéknek nem gyönyörű jelzők és émelvítő csellók kellene, hanem célzások Jellinekre és a villamosra, s a házbérre és Budapestre. Ez röhögni akar és nem ájuldozni. Mester ur, mi a kabaré vörös géniuszával kiirtjuk önöket a szalónokból; önöket, a költészet beteg arisztokratáit, mi, az egészséges és durva sansculotteok. A kabaré egy hitetlen és rosszámju generációnak ad mottókat. Nekünk, akik szentimentalizmus nélkül akarunk nekimenni az életnek, mely, Istenem, ma oly nehéz Budapesten. A kabarét ne tessék bántani. Ha nekünk vers kell, akkor előveszszük a diszkötésű könyveket, miket gyerekkorunkban kaptunk születésnap ajándékkul, s amikbe azóta nem néztünk bele. Akkor is balladákat olvasunk, mert azokból tanulni lehet, és nem lírát, amelyhez semmi közünk. Miért lira és miért cselló? Abban a társaságban, ahol az ön verseit eddig szavalták, hat jövendőbeli ügyvéd és tiz jövendőbeli tőzsdeügynök foglalt helyet. Azoknak a csellónál fontosabb, ha ilyet hallanak:

Gazdagháztér, Szegényháztér,
Megint felment ma a házbér.

És most döntsenek önök, hogy melyikünknek van igaza?

A finom költő legyintett a kezével, de láthatólag fel volt háborodva. A szigorló jogász még tovább is beszélt volna, de visszarántottuk a diványra. Nagynehezen ült csak le, s az előbbi dalt dudolta tovább magában...

Sz. L.

INNEN-ONNAN.

♂ **Garasoskodás.** Telket, tizezer négyzetmétereset akárki ingyen kaphat a fővárostól, ha van sógora vagy komája, aki tagja a törvényhatóságnak. De kérj valami csekélységet, teszem azt, hogy az állatkertben rajzolni, festeni, vagy fotografálni akarsz, erre a kérésedre azt felelik, hogy menj a Magyar Földrajzi Társasághoz, mert a főváros ennek a társaságnak adta bérbe azt a jogot, hogy festés, rajzolás és fényképezés után külön díjakat szedhessen. Talán nem becsüljük túl a bérleti összeget, ha azt mondjuk, hogy a jog átruházása fejében a főváros ezer, mondd egyezer koronát kapott a Magyar Földrajzi Társaságtól. És ezer korona miatt megnehezíti a művészeknek és fényképezőknek az állatkert megközelítését! Azt kell hinnünk most már, hogy az új állatkert nem a főváros, hanem a Magyar Földrajzi Társaság kedvéért építették fel s az állatokat messze földről csak azért hozatták ide drága pénzen, hogy a Magyar Földrajzi Társaságot egy nagyszerűen tejlő tehénkéhez juttassák. Ha mindezt legalább be is vallanák a központi városházán! De az urak ott úgy tesznek, mintha egyetlen gondjuk az lenne, hogy mindent értékesítsenek és minden kínálózó jövedelmi forrást kiaknázzanak. Lám, még ezer koronát is megmentenek a fővárosi közönségnek! S most mondja még valaki, hogy ők nem gazdálkodnak úgy, ahogyan lelkiismeretes tisztviselőknek gazdálkodni illik. Igen, úgy gazdálkodnak: az ezer koronát megmentik, de a milliókat eltrerdálják. Mint a jó gazdasszonyok, a takarékoságot a gyújtófánál kezdik. De a városházán ott is végzik. A garast megbecsülik, de ezt is csak azért, mert a garas megbecsülésével olcsón menthetik meg a látszatot, hogy ők csakugyan hü sáfárjai ennek a mi gyönyörű Budapestünknek.

* * *

♂ **Virágnap.** Virágokkal, fehér, illatos margarétákkal kiültetni a rácsos kerítést, amely az élet országútján a szegényt a gazdától elválasztja, — ötletnek is, megtennivalónak is szép, hasznos és poétikus. Talán nem egészen új, de végül is, a margaréta se új, a szegény ember se és az se, hogy a Pénz birodalmában a plurális szavazat élvezői támogatják — az alkotmányon kívül állókat. Igaz, hogy a jótékonyság Magyarországon még nincs kodifikálva és nagyon gyakran megtörténik, hogy azokat a virágokat az országút csavargó bitangjai a maguk gomblyukába tépik, de hát kinek jutna eszébe a napot megrendszabályozni, amiért a gazemberekre is süt? No meg még azt is felhozzák az ilyen társadalmi propagandák ellen, hogy mért fizessünk mi: én, te, ő, X, Y, Z, fizessen közös édesanyánk, az állam, neki különben is több érdeke fűződik a pauperizmus megszüntetéséhez, mint nekünk. Így beszél az adófizető, ezzel szemben például G. B. Shaw — hiába, meg kell már szokni, hogy most ő a Wilde, akire uton-utszélen hivatkoznak — azt mondja, hogy az adófizető a legszemérmertlenebb teremtés a világon. Hangosan szidja azt az erkölcsstelenséget, hogy a

szegényeket az ő költségén gondozzák: másrészt azonban utálatosan nyalja a gazdagok talpát, akik a maguk részéről azokkal az adományokkal alázzák meg őt, melyek az adók könnyítésére szolgálnak segítségül.

* * *

× **A velencei rabok.** A lagunák városában ilyenkor kék az ég, ragyogó a tenger, pompás a világ s ebben a pompás világban; közvetlenül a Palazzo Ducale csodálatos arabeszkjei mellett, sötét és vaskos falak mögött szegény elitéltek gondolkoznak dicső elődjeiről, akiket nem rablógyilkosság miatt zártak be a velencei börtönökbe. A bájos Tarnowszka grófnő és szerencsétlen társai azonban nyilván ideálisabb rabok, mint más országok hűvösre került polgárai. Velence szépsége megihletti a lelkeket és a velencei rabok a keresményük feleslegét odaajándékozták az olasz aviatikának. Ilyen példája a hazafiságnak nyilván nem létezett ama bizonyos Mucius Scaevola óta, aki a balkezét égette meg a hazáért. El tudjuk képzelni, hogy az olasz nemzet mennyire meg lehet hatva és a velencei börtönök direktora milyen elégedetten dörzsöli a szakállát. Ilyen produkcióért biztosan megkapja az olasz udvari tanácsosságot — vagy más egyebet. A levegőben vidáman fognak repkedni az emberi szabadság hatalmas madarai s a röptüket bizonyára nem lassítja majd, hogy azok, akiknek a létezésüket köszönhetik, örökös rabságban sinylődnek. Ők a maguk nyomorult keresményével megvásárolták mások szabadságát s az ő szabadságukkal nem törődik senki. A szép Tarnowszka és társai most egészen nyugodtan beleköphetnek a lagunák kék vizébe: nekik van igazuk, ők a jók és a szabad emberek igazságtalanok és komiszak.

* * *

□ **A spricczer.** Villamos elgázolással kapcsolatban egyszerre az lesz fontos, hogy ivott-e Hogyhiják III. János rendőr egy spricczert? A lapok azt állítják, hogy igen, a rendőrség pedig tagadja ezt. Persze nem ilyen formában, mert a rendőrség hivatalos testület, tehát nem használhatja ezt a póri mondatot: spricczert nem ivott a rendőr. A rendőrség azt mondja, hogy a rendőr nem fogyasztott italt. Természetes, hogy vannak tanuk. Vannak négyen, akik látták, hogy a rendőr spricczert ivott, de vannak — Budapest nagy város — csaknem egymillióan, akik nem látták őt italt fogyasztani. Kérdezzük: baj volna-e, ha a rendőr csakugyan fogyasztott volna italt? A rendőr: ember; a kocsmákkal, ami jobb volna-e tehát, ha a rendőrnek szabad lenne a kocsmában italt fogyasztani? Mert most, hogy nem szabad, szintén fogyaszt. De ha szabad volna, akkor a rendőr ki is merne jönni a kocsmából, ahol italt fogyaszt, míg most, ha valami baj van és a rendőr éppen a tilosban fogyaszt, nem mer kijönni, még jobban elbujik az italfogyasztási helyiségben s odakint ezalatt felfordul a világrend. Csak az az egy paragrafus nem, hogy a rendőrnek tilos a kocsmában italt fogyasztani.

* * *

□ **Revolver-romantika.** Bonnot és a többiek nyomán egy Jury nevű bécsi betörő is becsukta magát a tett színhelyén és revolverrel addig lövöldözött, amíg el nem fogyott a patrónja s aztán — mert úgy vélte: legalább husz embert irtott ki — főbelötte magát és meghalt, mint egy hős, mint egy apacs-király, mint egy mozi-szenzáció. Holott, és itt következik ennek a Jurynak a tragédiája, Bécsben bécsi rendőrök vannak, nem párisiak, akik nekiszaladnak a revolvergolyóknak, Jury revolvergolyói tehát a pusztában elhangzó kiáltások voltak, senkinek nem ártottak, tehát Jurynak nem volt miért meghálnia. Mindössze néhány hónapot kapott volna a betörési

kísérletért és még néhányat tetejébe a hiábavaló lövöldözés miatt. De hasztalan, az emberek nem lehet segíteni, még a gazembereken se. Okvetlenül hősiesség kell nekik, valami szép póz, s ahogy most nagyon divatos mondani: egy gyönyörű gesztus. Ezentul már a csirketolvajok is azt fogják hinni, hogy abszolút azonosítanuk kell magukat minden aprólékos csirkefogással, s ha nem sikerül: azonnal agyon kell löniök négy rendőrt és önmagukat. Sietni kellene felvilágosítani őket, hogy tévednek. Hogy mink szegény becsületesek nem tekintjük point d'honneur-nek valamely betörés sikerültét, vagy meghiusultát, hogy mi megelégszünk vele, ha ők csak anyagi javakra mennek s az élet nagy kérdését kikapcsolják. Mi még magához a betörői intézményhez se ragaszkodunk, hogy kívánnók meg még azt is a betörőtől, hogy egy kocsmá elreteszelt söntésében Thermopylét játszszon?

SZINHÁZ.

Kolozsváriak.

Nem hiszem, hogy a kolozsváriak képviselik legjellemzőbben a vidéket. Azt sem hiszem, hogy ők a vidék legelső színészei. Az a társulat, amely itt vendégszerepelt több estén át, nem keltett bennem sem vidéki, sem vidékies benyomást, de a fővárosias eleganciát sem majmolta. Egyelőre leül az ember minden este a zsöllyéjébe azzal a kellemes érzéssel, hogy magyar aktorokat láthat, akiket még nem ismer a kávéházból, és önzetlenül gyönyörködhet a játékukban. Némelyik erős meglepetést kelt az első estén. Másodszor azonban már látjuk a kliséjét és rájövünk arra, hogy csak az ismeretlenség varázsa hatott. Vannak közöttük — igen sokan — igaz emberek, akiket minden este új örömmel bálunkunk. A szintársulat levegője különös. Erdélyből jöttek. Egy földről, amely erdösebb és keményebb levegőjű, mint a miénk, és ma is hivebben őrzi az ódon szavak és szokások zamatát, mint mi, mert abban a földben őserő lakozik, az a föld már fényes udvari életet, magyar szellemi tornát látott akkor is, amikor mi itt németül selypítettünk. Illúzió veszi őket körül. Hangulat árad belőlük. Az erdélyi mágnásokra, az elszegényedett arisztokratákra gondolunk, akik büszke és tiszta szegénységben élnek és úgy ülnek a kávéházban, mint a száműzött fejedelmek. Hogyha nem is autohtonok a színészeik, erről a multról beszélnek. Magukat adták. Van valami a gesztusukban, ami sajátos, a szavuk ejtésében, ami a miénk, a rendezés tiszta és világos vonalában, ami nem lopott, ami magyar. Művészi sovínizmusról sem beszélünk soha ezen a helyen. De őket látva éreznünk kellett, hogy csak az igaz, ami itt termelt. Ugy fogadtuk őket, mint hogyha kincseket rejtegettek volna a tarsolyukban, pedig csak magyar szegénységet, árva magyar multat hoztak, koldustarisznyájukból elmaradt kulturánk néhány avatag emlékét, pár gyöngé drámácskát huztak ki. Mégis ők a gazdagabbak.

Ebben a becsületes-siető, gyökértelen fővárosban, amely a francia vaudeville-színházak és a német dekadencia közt ijedelmesen inog, érdemes figyelni rájuk. Jusson eszünkbe, hogy az első színészek, akik valaha külföldre mentek, kolozsváriak voltak. A bécsi Ringtheaterben — a színház leégése előtt — több estén magyarul játszottak. Azok, akik nem értették a nyelvüket, megsejtették, hogy a játék magyar. Bennünk is ilyenfata sejtelem derengett, amikor kucsomásan, karddal a kezében megláttuk a hetvenkétéves aggastyánt, *Szentgyörgyi Istvánt*, akinek beszédét, játékstílusát egészen csak mi tudhatjuk méltányolni, akik egy itten, magunkból termelt kultúra alapján állunk. *Bessenyei Györgynek*, a bécsi nemes gárdatisztnak bizony halvány

és vérszegény a vigjátéka. De a hatvanéves *Dezséri Gyula*, e közvetlen, rendkívüli színész, lelket önt belé és a krinolinós dámák, akik francziául és németül beszélgetnek, élénk idézik a nemesi kuriát, reánk árasztják a régi idők ígését. Mennyi drága hangulat. *Csokonai* darabja sehogyse fest. Másnap azonban egy XVII. századbeli magyar bohózatot látunk, amelyet egy ismeretlen pálos szerzetes irt (*Omnia vincit Amor*, aut: *Polidorus et Cassandra*). *Dezséri* a dohogó hétszilvafás. Rátartóan böködi kutyabőrét. Kép, vagy még inkább szobor a régi családi galériákból. *Gálosi Zoltán* groteszk, teljesen zengő humorral egy züllött kurtanemest játszik. Kómikusan ityeg-fityeg a varkocsa. Siralmas, ijedt az ábrázata, rozsdás a fringiója. Ez a figura jön háztűznözbe, hogy elszöktessen egy harmincznyolczéves iszákos csoroszltyát, aki aztán félholtra iszsa magát, hogy csak a kántor tudja életre óbégatni. Primitív humor. Egy jóllakott szerzetes moráltalan tréfája. Mi azonban épp a szöveg naivitását élveztük. Nemcsak a történeten mulattunk, hanem azon is, hogy ezen valaha mulattak. A színház pedig torzítótkörbe vetítette az eseményt. Értőkhöz, esztétikusokhoz, mult-inyenczekhez szolt, azt hangsulyozta, ami nekünk ma a multat jelenti. Végtelen szeretet és kedély érzik a rendezésen. Némely pillanatban magyar anatólfrance-i hangulat párolgott felénk. Ez a legsikerültebb alkotásuk. Mások szilaj pézsmaszagot, vad fűszereket és álomitálokat kínáltak a publikumnak. A kolozsváriaknak hálásabbak vagyunk. Ők valamire emlékeztettek, amire emlékeznünk kell. A mult parfümét hintették szét a szinpad deszkáin, régi fiókok és ruhák tévelygő lelkét büvölték ide, a bus és enyhe lavendula illatát.

K. D.

Mozi-darab. Eddig boszorkányosan fürge, egy szerre szá: helyen is fölbukkanó, szinte e erlábu riporternek ismerte jófcrmán egész Budapest. Most aztán *Fröhlich János* mindenkit megyőző bizonyossággal tett arról, hogy pompásan beválnék mozidráma-rának és mozi-színésznek is. Izig-vérig pesti történetet büvölt az Apollo-színház filmjeire. Ebben a históriában — *Tűzet kérek!* a barátságos czime — groteszkül ölelkezik az érzelmesség a vidámsággal, s igalman párosodik a derü a komorsággal. Végül persze diadalman lobogtatja meg zászlaját az öröm és széles, harsonázik a boldogság. Az egész történet Budapest legérdekesebb részein rohan végig. Az Apollo minden gáncson fölülemelkedő film-felvételekkel szolgálta a népszerű szerzőt, aki darabjának főalakját, a tizenhárompróbas, aranyszivü riportert maga személyesítette meg a vásznon, szinte feledhetetlenül jellemzetes gesztusokkal és a szívket győztesen megvívó temperamentummal.

Művészet.

Az Ernst-muzeum.

Ezerkilencszáztizenkettőben vagyunk, akkor is a vörös májusban, szinte furcsa és meglepő ilyenkor, ha az ember egyszerre szembetalálja magát egy darab magyar történelmi multtal. Odakünn az utcán az internacionálizmus szellői lengedeznek s az ujonnan megnyiló kulturhajlék belsejében a magyar dicsőség, a nemzeti büszkeség aranyporos emlékei

köszöntenek. Szeretjük, hogy itt többé-kevésbé frappáns és sikerült képekben élénk terül a magyar történelem. Talán az egyetlen dolog, amire büszkék lehetünk. S nagyon okos, hogy ez az új muzeum elsősorban a kulturális tanubizonyosságokat szedte össze, mert így megmutatja a módot, amelyen a multunkat szeretni és becsülni kell.

És a szeretetnek ez az újfajta, reális és intelligens módja már nem is lesz olyan nehéz, mint a multban volt, mert a magyar élet a virtustól kétségtelenül a kultura felé fordult s ma már nem sovinszta elbizakodottságból, hanem jogos büszkeséggel kiálthatjuk oda a külföldnek, hogy: eb ura fakó. Mert a magyar kulturát ma már olyan emberek reprezentálják, mint *Szinyei-Merse Pál*. Nagyon szerencsés gondolat volt a muzeum modern részét Szinyei-Merse Pál kiállításával megnyitni. Ott a muzeális részben egy fegyvercsörgéssel kísért fejlődés dokumentumai, itt a modern részben a béke kulturájának nagyszabásu eredménye. Egy hatalmas, nagyszabásu zseni, egy izig-vérig magyar ur, aki a világ elé dobja a maga teremtő lelkének minden szépségét. Az a magyar kultura multja, ez a kezdete. Kezdet, amely a maga hihetetlen értékeivel dus befejezést ígér, vagy még inkább talán azt, hogy ennek a kezdetnek nem is lesz befejezése. És ez a kezdet magában is befejezett. Egy olyan étappe a világ művészetének történetében, amely zárt egységben jelent egy nagy, igen nagy értékmennyiséget. Nagyon nagy örömet jelentett a számunkra, hogy ezt az értékmennyiséget most így együtt láhattuk. És nem tudom, vajjon most előszedjem-e azokat a dicsérő szavakat, amelyek a kezem ügyébe akadnak s amelyeket mind nevétesen kicsinyeknek talállok ahhoz, hogy Szinyei-Merse Pál művészetére alkalmazzam őket. Nem merem. Most úgy látszik nekem, mintha az írásokban, amelyeket más pikturákról összeróttam, elpazaroltam volna a szavakat, s most, amikor a legnagyobb szükségem volna rájuk, nem maradt belőlük. Nem mondhatok semmit. Talán csak azt, hogy: örömet jelentek, Szinyei-Merse Pál képei együtt vannak az Ernst-muzeumban, közöttük négy uj, a mester ragyogó lelkének négy újabb pazar megnyilatkozása.

Nagy lelki megnyugvással és a jövőbe vetett bizakodással konstatálhattuk azt is, hogy Szinyei-Merse Pál és azok, akik vele együtt a magyar képzőművészeti kulturát megalapozták, nemcsak önmagában véve értékes munkát végeztek, hanem biztos és erős lökést adtak a fejlődésnek is. Az Ernst-muzeum installációja egyike a magyar művészet legüdebb és legreményteljesebb megnyilatkozásainak. *Falus Elek* munkája s ez a munka a dekoratív művészet gyönyörű produkciója. Merész, színes, artisztikus és mindenekelett magyar. Nem hasonlít semmihez, se angolokhoz, se francziákhoz, egy tisztán magyarul érző és gondolkodó művészember nobilis alkotása. S ennek a megállapítása kimondhatatlan örömet jelent a számunkra. Mert nemes dolog a magyar mult, nagyszerü a jelen, de a legfontosabb mégis a jövő. *Falus Elek* alkotása biztosít arról, hogy ez a jövő fel fogja használni mindazt, ami a magyar ornamentális gondolkozásban finom, művészi és eredeti s ennek segítségével diadalra viszi a magyar formanyelvet. Nemcsak voltunk, nemcsak vagyunk, hanem leszünk is.

Jean Preux.

Mi az életörömnök ellensége? Miként kell az ellenséget leküzdeni? E két kérdéssel foglalkozik az a kis füzet, mely most jelent meg. Készséggel küldi meg mindenkinek ingyen és bérmentve a Kriegner-gyógyszertár, Budapest, Kálvin-tér, ha lapunkra való hivatkozással azt egy levelezőlapra kéri.

Alkalmi ékszer-árak kaphatók: SCHÖN GÉZA *** ideiglenes helyiségében *** Budapest, Egyetem-u. 11. sz.

IRODALOM.

Aranyhaju Rózsika.

— Babaregény. Irta: Kóbor Tamás. —

Egyszer volt, hol nem volt...

A mesék ma is így kezdődnek. Gazdag hercegnékről és aranyhaju princzesszekről szólnak, a Hamupipókék tavaszi szárnyalásával, a Pribicsko Janók szerelmével indulnak és a jutalmul kapott fele királysággal végződnek, de mi mégis megkönyezzük ezt a boldogságot, amit egy élet árán kellett megvásárolni. A magunk nyomoruságos, együgyű, őszinte élete árán, amit két koldus sirat el egy téli éjszaka valamelyik pesti bérház kapujában. A mese arannyal és palotával végződik, a kolduskisasszony álmait divatszalonok, bankárok, városi bizottsági tagok és művészek értékelik át valóssággá, és mégis érezzük, hogy a királyfi halálos sebet kapott, mikor megölte a hétfejű sárkányt és a hercegnő keserves kolduskönyekekkel sirja tele csipkés zsebkendőjét, mielőtt elmenne a bálba. Gonosz tündérek átkozták el a Kóbor Tamás meséjének hőseit: a Csend, a Sötétség, az Éhség és a Pénz. Ezért nincs tul az országuk az óperenciákon, csak a felső Duna-part egy üres telkén, ahol most négyemeletes paloták állnak, központi fűtéssel és meleg vízvezetékkel, ezért kopog olyan szomoruan Gelencsér Mátyás falába a bababoltos háza előtt, ahol megkeményedett emberi szivekkel kövezték ki az utcát, és ezért lesz olyan szánalmasan groteszk a Pribicsko Janó szerencséje, a vert fiué, aki már nyugodtan meghizhat, nem kell félnie, hogy nagyobb darabot ér a suhogó pácza a bőréből. Most már ő veri a más gyerekeit, karriért csinált. És ezért nem reszket meg többet Aranyhaju Rózsika szive olyan fájdalmas vágyakozással, mint Sámuel mester boltjában, mikor könyei omlását a szeliden panaszos kiáltás kísérte: Mama, mama... Aki egyszer baba akart lenni, annak örökre elveszett a szive, mondják meglegedetten a gonosz tündérek, akik fölött a mesemondó is csak egy gunyos bókkal mutathatja ki hatalmát.

Mindenkinek beteljesedik az álma és a mese végén szomoru gunynyal kérdezi az író: na és aztán? Ez a ragyogó eszü, fölényes és kegyetlenül józan bölcs mintha szégyelné magát, hogy a szive nagy melegségből, mélységes emberi ellágyulásából valamit elárult a poéta, aki benne lakik és keserű filozófiájának leggyilkosabb mondatával fejezi be a könyvét: Minden ut visszafelé vezet. Mintha igazolni akarná magát a szatirikus vád ellen, hogy ő szereti az embereket, hogy meghatódik emberi nyomoruságokon. Kicsufolja a jótékonyágunkat, a szegénységünket és a millióinkat, az elérzékenyülésünket és a komisszágunkat, de néha egy félrecsuszott sorban megérezzük a sajnálkozása reszketését és eltitkolt könyei ragyogását.

Mig Álma hercegnő okulására a székre fektetett Pribicsko Janó hátán csattog a pácza, a hopmester komoly a czzzal fejezi be az erkölcsi tanítást: A gazdagság és a rang isten adománya, hogy vele a szegények javára sáfárkodjanak. Akiknek nincs vagyonuk, nem rosszabbak, csak a magasabbrendűek gyámolítására szorulnak. Nyájásnak és kegyelmesnek kell irántuk lenni. Ez a szegény ember itt, akinek köszönését ön nem fogadta, nem herceg, nem gróf, hanem babagyáros. Mit gondol, hercegekisasszony, jó volna, ha ez a szegény ember is herceg lenne? Akkor a születésnapjára hiába kívánna magának beszélő-babát. Következés-

képpen ilyen embereknek is kell lenni... akik létrehozzák mindazt, amire a kegyelmes hercegekisasszonyoknak szükségük van. Megértette? — És a beszéd végén újra megsuhog a pácza a vert fiu foszló ruháján.

A szent szimplicitás megkérdézheti: Szociálista? Lapozunk csak vissza tiz oldalt és hallgassuk ki a kutyák beszélgetését, a pinczeodu kéménye mellett.

— Itt lakmároznak — mondja az egyik.

— Különös, hogy innen sohasem kerül ki csont — vélekedik a másik. — Persze, tisztított hust vásárolnak, czubák nélkül.

— Szamar beszéd, — szól megvetően egy foxli — ezek az emberek komisz, fukar népek, megeszik a csontot is, mert sajnálják tőlünk.

Egy sánta komondor aztán bevégzi a vitát:

— Bezzeg, ha szervezetünk volna, kivivnök, hogy embereknek tilos legyen csontot enni.

A pinczeodu homályában pedig két éhes család készül a pusztulásra. Nem, talán mégsem szociálista. Egészen bizonyosan nem, mint ahogy nem agrárius. Mondjuk csak így egyszerűen: író, művész, poéta. Igen nagy poéta, aki most adja kezünkbe a legszebb és legfájdalmasabb könyvét. Nem akart semmi mást, csak mesét mondani, s hogy ez a mese a keserves csufolódás csillogó szálaival van átszöve, arról nem ő tehet, hanem a mi magunk félszeg élete, aminek kiszögelléseibe akasztotta bele a bűvös fátyol széleit, ahonnan legombolyította az aranyos fonalat.

Megilletődve és szeretettel mondunk neki köszönetet érte.

Carpaccio.

Jean Jacques Rousseau. Immáron kétszáz éve született az, akinek olyan szines volt a gyermekkora, mint a Nielsé Lyhne, aki végigélte a Wilhelm Meister Wandersjahrajának minden gyönyörűségét, aki lángolóan szeretett, mint Grüner Heinrich s aki megrögzítette a szerelmesek, első sorban De Warrensnének s Houdetot Zsófiának a nevét. Bámuljuk még most is mély, hatalmas lelkét, amely oly mámoros tudott lenni a természettől s csodáljuk az ermenonville-i erdőben, vagy az Ermitage körül járkáló remetét (mert járva jobban tudott gondolkozni) s gyönyörűséggel olvassuk most is a műveit, de elsősorban a hatalmas önapologétikát: a Confession-t. Ahogy az autoanalízis mellett kibontakoznak a kor hatalmas emberei, — melyek a történelem évszázadai rohanásával óriások voltak a szemünkben, vagy az irodalomtörténetnek sikerült őket annyira imaginálni, hogy még mindig bizonyos misztikus fényvel voltak övezve, — körülbelül olyasmit érzünk, mint mikor Anatol France-ban a saját kora szemüvegén keresztül nézve látjuk Jézust, vagy mint mikor Tolsztoj Borodinónál egy ugrifüles kis tábornokot csinál Napoleonból, vagy mint mikor — last not least — ugyanezt cselekszi Shaw ugyanővele, vagy Caesarral. D'Holbach báró, Grimm, Diderot és a többiek ugy lépnek elénk, mint emberek, apró intrikákkal, kicsinyes tulajdonságokkal, bárha ebben nem csekély része van a Rousseau üldözési monomániájának is. S előttünk áll a híres mizantróp, a szenvedések iskolájában megtisztult lélek, a beteg ember, aki görcsösen ragaszkodik az élethez, akár Iljics Iván. S valamint az apróságokkal bibelődő kor nem vette észre a feje felett kísértő forradalom szellőjét, úgy maradt hatás nélkül a bölcselkedőnek sok mély műve, amelyeknek alapeszméit annyiszor vették azóta ajkukra az emberek, hogy a »retour à la nature« szinte »Schlagwort«-tá változott, s amely alapeszméből annyian táplálko-

Uriasszony csakis Brázay-féle Salus pipereszappant használ!

tak és oly nagyok, mint Tolsztoj vagy Carpenter. De mi azért csak a Confession-t olvassuk legszivesebben, amely tán feleslegessé tesz minden róla való életrajzot, még a Carrière-t is.

K. L.

KÖZGAZDASÁG.

Az Atlantica Tengerhajózási Részvénytársaság május 5-én tartotta évi rendes közgyűlését, amelyen az igazgatóság és a felügyelő-bizottság bemutatta részletes jelentését az 1911. üzletéről. A tiszta nyereség 592.669'03 K összeg, amelynek keretében a részvények 5-ös számú szelvénye 8 százalékos osztaléknak megfelelő 16 K összeggel és az alapítói jegyek 5-ös számú szelvénye 45'96 K összeggel kerül beváltásra. A zárószámadások szerint a társaság 469.000 K összeget vitt az értékcsökkenési tartalékalapra, az irodaberendezési leltárértéket 9450 K összegben teljesen leirta és a biztosítási tartalékalap javadalmazására 50.000 K összeget fordított. Az üzleti költségek és leírások után mutatóköz 592.669'03 K összeg tiszta nyereségből elsősorban a tartalékalapot növelték 28'974'68 K összeggel, a részvényeseknek 8 százalékos osztalékként (részvényenkint 16 K) 480.000 K jut, az alapítói jegyek tulajdonosai között 41.336'77 K összeg osztatik fel, igazgatósági jutalék alapszabályszerűleg 25.051'90 K összeg, végül a fennmaradó 17.275'68 K összeg új számlára vitetett át. A közgyűlés az elért szép sikerekért köszönetét fejezte ki az igazgatóságnak és Polnay Jenő vezérigazgatónak, akinek céltudatos munkálkodása tette nagygyá a még fiatal, de eredményekben máris gazdag tengerhajózási vállalatot.

A Ganz és társa — Danubius gép-, vagon- és hajógyár r.-t. április 30-án tartotta a fuzió óta első rendes közgyűlést ögróf Pallavicini Ede elnöklésével. Az igazgatósági javaslatokat egyhangulag elfogadták és a felmentvényt úgy az igazgatóságnak, mint a felügyelő-bizottságnak megadták és utóbbit — miután mandátuma lejárt — újból megválasztották. A 2.866'662 K tiszta nyereségből 10.800 darab részvény után, egyenkint 180 K, vagyis 1.944'000 K osztalék fizetését határozták el és bő tartalékolások után 302.665 K-t új számlára vittek elő.

»Unio« élet- és gyermekbiztosító intézet mint szövetséget (ezelőtt Első Leánykiképzési Egylet) Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. Alapított 1863-ban. F. év április havában 1.657.100 K biztosítási ajánlat nyújtott be és 1.558.100 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében 174.283 K 98 f fizetett ki. 1912 január 1-től április 30-áig bezárólag 7.686.090 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 6.576.200 korona értékű új kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében a folyó évben 676.465 K 51 f és az intézet fennállása óta 19.155.348 K 67 f fizetett ki. Ezen intézet az élet- és gyermekbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és a legelőnyösebb feltételek mellett.

HETI POSTA.

Stockholm. Levelére és aggodalmaira mult számunk megadta a választ. A részletekre legközelebb levélben válaszolunk.

Budapest. N. B. A vers még javított formájában sem olyan, hogy felhasználhatnók. Mást kérünk.

Emlékezés nagyanyámra. Ha később teremne valami, küldje be.

Én. Régi módi irás.

Petrozsény. Szépen csengő szavak, minden értelem nélkül.

Nem közölhető. A humorista. Ünnepestén. Nászinduló. Szelek. Nocturno. Alkony. Az épa vágyam. Boldog szerelem. Magam vagyok. Valahol messze.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Három pünkösdi kirándulást rendez a Központi Menetjegyiroda. Egyiket a *Magas-Tátrába, Tátralomniczon* (Palota-szálloda) való három napon megszállással és kirándulásokkal *Tátrajüredék, Csorbató, Dobsinai jégbarlang, Felső-Hági, Tátra-széplak, a Tarajka és a Tarpataki-vizesések* megtekintésére, egy másik kiránduló társaság ugyancsak három napra *Báziásig* vasuton, onnan hajón a *Kazán-szoroson át a Vaskapu és Ada-Kaleh* sziget meglátogatása után *Herkulesfürdőre* utazik, a harmadik 9 napos kirándulás programján pedig *Róma, Nápoly, Pompeji (Sorrento) és Capri* meglátogatását találjuk. A kirándulások részletes programja díjtalanul kapható a Központi Menetjegyirodánál (Vigadó-tér 1.)

Ötször egymásután! A magy. kir. szab. osztálysorsjátéknak minden egyes húzása újból bizonyítja, hogy a Dörge Frigyes bankban (Kossuth Lajos-utca 4.) vásárolt sorsjegyek a legszerencsésebbek. Tanácsoljuk, hogy b. rendelését késedelem nélkül küldje be, mert a készlet már nagyon csekély és néhány napon belül kifogy.

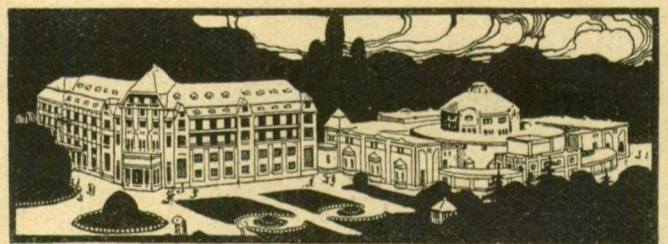
A Rex-czipők kitűnő formájuk és igen kellemes külsejük által az egész országban tért hódítottak, úgy hogy aki kényelmesen akar járni s a csinos lábbelire sokat ad, csakis Rex-czipőt visel ma. Kaphatók 12 korona 50 fillér és 16 korona 50 fillér egységárban Deutsch Antal cégénél Budapest, IV., Kecskeméti-utca 19.

Legolcsóbb forrás briliánsok, aranyékszerek és ezüstárak beszerzésére *Schön Géza* ékszerüzlete IV. Egyetem-utca 11.

A magyar ásványvizek történetében páratlan azon gyors és óriási siker, melyet a Schmidthauer-féle igmándi keserűvíz oly rövid idő alatt elért. Legjobb bizonyíték ez a források kiváló tulajdonságai mellett. Ország-világ előtt ismeretes, hogy a Schmidthauer-féle igmándi keserűvíz az összes keserűvizeket felülmulja, sokszorta hatásosabb minőségénél fogva. A tudományos szakértő világ és a nagy közönség elismerése alkalmat nyújtott, hogy e nagyértékű források teljesen feltárhatók lettek és az összes igmándi telepek Schmidthauer forrástulajdonos tulajdonába kerültek. A szakszerű és fáradságos kutatások azt eredményezték, hogy e források ma már hazánk közkinésvé és fontos kiviteli cikkévé váltak, a bevittet pedig jóval csökkentik, mert a Schmidthauer-féle igmándi keserűvíz nagyszerű eredményrel pótolja a karlsbadi és marienbadi vizeket is.

PÖSTYÉN-FÜRDŐ

világhírű rádiomos iszapforrásokal
csusz, köszvény, ischias ellen.

Megnyilt a „THERMIR-PALACE”
a legideálisabb szálló-szanatórium, közvetlenül a gyógyforrások felett.

Mindenfajta fürdő- és fizikai gyógytényező a lakószobákkal kapcsolatban, tehát hideg időjárás esetén is kitűnő kurák. Hideg-meleg vízvezeték és telefon a szobákban. Központi vízfűtés és szellőztetés. Vacuum cleaner. Fürdőszobás lakosztályok (az eredeti gyógyforrásokkal). Elsőrangú penzió orvosi felügyelet alatt álló dietetikus konyhával.

TÉLEN-NYÁRON NYITVA! ♦ TÉLEN-NYÁRON NYITVA!

NESTLÉ-FÉLE GYERMEKLI SZT

Próbadobozokat, valamint orvosi röpiratot a gyermeknevelésről díjtalanul küld a HENRI NESTLÉ cég, Wien, I., Biberstrasse 11.